SITUAȚIA DIN BUCOVINA INTERBELICĂ REFLECTATĂ ÎN PERIODICUL CULTURAL „FĂT-FRUMOS” (1926–1940)

MARIAN OLARU

Despre Bucovina reunită în granițele statului național-unitar, în anul 1918, s-a scris mai ales în afara spațiului românesc, de către cei care au părăsit această provincie în anii dramatici de la jumătatea secolului trecut sau de către urmașii acestora, răspândiți pe cele mai diverse meridiane ale lumii: S.U.A, Canada, Germania, Austria, Israel, Australia, Franța, Rusia, Ucraina, Polonia şi Ungaria. Nu puține dintre aceste scrieri privesc această perioadă în mod critic, punând-o în comparație cu „perioada habsburgică”, aceasta fiind văzută doar/mai ales în aspectele ei pozitive, după o abordare cunoscută, atașată mitului habsburgic, în care rolul „civilizator” al austriecilor în Bucovina este precumpănitor. Până mai de curând, istoriografia română, atât cât a abordat această perioadă „posthabsburgică”, a abordat doar aspectele pozitive, determinate de Marea Unire din 1918, viața social-economică, politică şi culturală înfloritoare din Bucovina, materializate într-o perioadă istorică foarte scurtă, de aproximativ 20 de ani. De aceea, studierea izvoarelor istorice de orice natură cade în sarcina contemporanilor, pentru o mai bună înțelegere a acestei perioade.

Publicația culturală bucovineană „Făt-Frumos”, revistă de literatură şi folclor, a apărut la Suceava între anii 1926 şi 1933, din 1934 şi până în 1941, la Cernăuți şi, între 1941 şi 1944, la Râmnicu Vâlcea. Până în anul 1928, revista a apărut cu subtitlul de „revistă de literatură şi folclor”, apoi subtitlul acesteia s-a schimbat în „literatură – artă – ştiință – viață socială”. Redactorul, şi din 1929, director al acesteia, a fost Leca Morariu. În peisajul cultural interbelic, această publicație este una apreciată pentru calitatea materialului folcloric publicat, precum şi a demersului teoretic însoțitor[1], fiind situată în imediata apropiere a publicațiilor românești „Grai şi suflet”, coordonată de O. Densuşianu, şi „Anuarul Arhivei de

[1] Magdalena Vasilescu, *Revista „Făt Frumos” şi orientarea spre folclor şi etnografie*, în „Analele Bucovinei”, București, anul V, nr. 1, 1998, p. 154.

Analele Bucovinei, **XX**, *2* (41), p. – , Bucureşti, 2013

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Folclor", condus de Ion Muşlea. Publicația era apreciată ca fiind cu mult peste revista „Șezătoarea" și succesoarele acesteia. În paginile revistei găsim articole semnate de colaboratori precum: G. Voevidca, N. Drăganu, Nusi Tuliu, E. Nicanu, Dragoş Vitencu, Th. Capidan, Ion I. Grigore, Al Lupu, Chr. Caragea, I. E. Torouțiu, V. Bogrea, Gh. Maxim, Al. Lambrior, Ion Muslea, N. N. Răutu, V. Loichiță, D. Furtună, Pimen Constantinescu, C. Berariu, Petru Iroaie, Al. Procopovici, Victor Morariu, D. Marmeliuc, V. I. Grecu, Lucian Predescu, Al. Zavulovici, I. Urban, A. Lascarov-Moldoveanu, I. Șiadbei, Mia Cernea, I. I. Grigore, Gh. Maxim, Nuşi Tulliu, R. Cândea, Tiberiu Crudu, A. C. Cuza, I. Lucian Predescu, N. N. Răutu, Aurel A. Mureșan, Mia Cernea, A. Gorovei, I. Simionescu, Al. I. Zirra, Tudor Gallia, Radu Gyr, C. Mărculescu, Perpessicius (Dumitru S. Panaitescu), Scarlat Preajbă, C. Nedelcu, P. M. Vizirescu, P. Papahagi, Traian Cantemir, Pavel-Milan Șesan și mulți alții. La revistă au colaborat Emil Briedzycki (Polonia), Virginia Zoe Giorgi-Alberti (Italia). În sumarul revistei se regăsesc pagini inedite semnate de I. E. Torouțiu, I. Agârbiceanu, V. Alecsandri, Valeriu Branişte, Epaminonda Bucevschi, V. Bumbac, B. Șt. Delavrancea, Adrian Forgaci, Teofil Frâncu, I. Bianu, Matteo Bartoli, Octavian Goga, I. C. Grădişteanu, I. Grămadă, B. P.-Haşdeau, Șt. O Iosif, T. Maiorescu, D. Onciul, C. Porumbescu, Al. Vlahuță, G. Dem. Teodorescu, Gr. Tocilescu ș.a. Într-o scurtă trecere în revistă a originii autorilor, constatăm că aceştia sunt din întregul areal românesc, dar şi din teritorii de lângă România, precum cele locuite de istro-români.

Atunci când se împlineau zece ani de apariție a publicației „Făt-Frumos", redactorul revistei arăta că aceasta a apărut departe de „vertiginosul clocot" metropolitan, având drept scop să înfrunte nesinceritatea, artificialul. În anul 1928, „Făt-Frumos" își lărgea cadrele programatice, incluzând în preocupări literatura, arta, știința și viața socială; acest din urmă aspect „era atât de reclamat de mezina Bucovină, de atâtea ori ultragiată de către speța detractorilor simili-profesionali, matadori ai celui mai frivol cinism, care răspund la nume ca d. p. Nichifor Crainic, Dragoş Popescu, Pamfil Șeicaru, N. Crevedia *e tuti quanti*"[2]. Acest periodic a reuşit „să răspundă real timpului şi locului din care venea"[3], „a ştiut nu numai să fluture paloşul risipitor de miasme, ci, credincios tradiţiilor sale, şi-a colindat cu sârg străbuna ocină, descălecând în câte o Grădină a Sfintei Vineri sau în câte o poartă de strămoşească zidire […]. «Făt-Frumosul» Bucovinei, vlăstar al celui mai istoric pământ românesc, a cultivat în imagine, mai ales trecutul istoric şi, alături de acesta, fenomenul cultural durabil"[4]. Această revistă a „ocrotit fenomenul cultural bucovinean"[5], reuşind să lupte cu înverşunare cu cel mai „feroce regionalism:

[2] „Făt Frumos". Revistă de literatură şi folclor (în continuare se va cita „Făt-Frumos"), anul X, nr. 1–2, 1935, p. 1.
[3] *Ibidem*, p. 3.
[4] *Ibidem*.
[5] *Ibidem*.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

regionalismul capitalei; afirmând dreptul de viață, cel puțin sufletească, al oropsitei Bucovine”[6].

Redacția publicației „Făt-Frumos” a organizat Muzeul „Ciprian Porumbescu”, în colaborare cu Banca Suceveană, a publicat 15 broşuri (până în anul 1935) şi extrase din revistă, a publicat ilustrate din revista „Făt-Frumos”, lucrarea istro-română *Lu frati nostri* (1928), cartea de rugăciuni istro-române, cărți de povestiri, precum cele ale lui P. Ispirescu, a strâns o importantă subscripție publică pentru bustul lui C. Porumbescu şi colecția de lucrări inedite a lui Ciprian Porumbescu. Toate aceste împliniri l-au determinat pe Constantin I. Popescu să scrie că revista „Făt-Frumos” este una dintre foarte puținele publicații ,,care nu s-au înfeudat niciunei superstiții efemere, ci, cultivând adevărul, se închină doar Măriei Sale, Vremea”[7].

Dacă partea etnografică şi folcloristică a revistei a fost într-o oarecare măsură în atenția cercetătorilor[8], partea de analiză socială şi politică nu a fost cercetată. Prin articolele publicate, multe referitoare la evenimentele acelei perioade, făcute de cele mai multe ori de către Leca Morariu, revista constituie un important izvor istoric aflat la îndemână pasionaților şi cercetătorilor acelei perioade. De altfel, în articolul-program, intitulat *Poliția literară*, Leca Morariu indică unul dintre temeiurile care l-au determinat să publice această revistă, şi anume înlăturarea „mistificării” (evident se referea la literatură, dar este un principiu pe care l-a aplicat şi la aprecierea vieții social-politice) şi „erijarea valorilor reale promovate”[9]. Autorul articolului-program critică tarele domeniului şi ale societății, precum ,,autoidolatria şi reclamagismul, cu întregul lor convoi de cesiuni, de mistificări, [care] îmbâcsesc atmosfera”[10]. Pentru asanarea morală şi cea a literaturii era chemat Făt-Frumos, erou popular menit „să mai ciuntească din capetele balaureşti, care fojgăie în viața noastră literară”.

Din lectura articolelor dedicate vieții social-politice şi culturale a provinciei, desprindem apropierea pe care colectivul de redacție, în frunte cu Leca Morariu, au avut-o pentru cercurile politice apropiate lui Ion I. Nistor şi liberalilor. Aceasta face ca în perioada diverselor guverne, în care erau implicați şi țărăniştii, tonul critic să fie mai vehement. Aceasta nu înseamnă că spiritul cultural-civic şi tonul critic nu sunt prezente şi în perioadele cât liberalii s-au aflat în diverse formule de guvernare a țării, dar acestea privesc mai ales felul în care capitala, Bucureştii şi unii dintre bucureşteni (ziariști, oameni politici, înalți diriguitori ai treburilor statului ş.a.) priveau provincia, în cazul nostru Bucovina, ca parte a Regatului României Mari.

La câțiva ani după Marea Unire, în presa literară descoperim câteva dintre realitățile care tensionau raporturile dintre centrul politico-administrativ, care erau

[6] *Ibidem*.
[7] *Ibidem*, p. 5.
[8] Magdalena Vasilescu, *op. cit.*, p. 153–159.
[9] Leca Morariu, *Poliție literară*, în „Făt Frumos”, anul I, nr. 1, 1926, p. 1.
[10] *Ibidem*.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Bucureştii, şi provinciile țării. În articolul *Regionalism pe din două*, aflăm că dr. Slătineanu, rectorul de atunci al Universității din Iaşi, se plângea de starea deplorabilă a acestei instituții şi că, în aceste condiții, „te cuprinde un profund sentiment de ruşine şi revoltă împotriva regionalismului bucureştean, din pricina căruia merg spre ruină nu numai Iaş[ii] ci, încetul, cu încetul, țara întreagă”[11]. Conducătorul Universității ieşene propunea ca remediu față de starea de fapt, „un sănătos regionalism moldovenesc, singurul care poate reda Moldovei viața pe care i-a[u] ucis-o Bucureştii”[12]. Dorind să taxeze exagerările rectorului Slătineanu, fără însă a apăra „snobismul bucureştean”, Leca Morariu pune în balanță situația Universității din Cernăuți, care nu era mai bună decât a celei din Iaşi. Totodată, constată că rectorul ieşean are numai pe jumătate dreptate şi scrie: „Te simți a cincea roată de la car? N-ai decât să te afirmi! Dar afirmarea aceasta nu se poate obține cu o grevă ca cea a filologilor ieşeni d. p., care, unul de leac nu şi-a arătat obrazul la congresul filologilor români, ținut în aprilie 1925, la Bucureşti!”[13]

Un bun prilej de reflecție despre demnitate, curaj şi minciună în societatea românească a vremii îl oferă aducerea osemintelor lui Ion Grămadă, eroul de la Cireşoaia, care era înhumat în Dealul Tătăraşilor, la Suceava, în vara lui 1926. Leca Morariu consideră, pe bună dreptate, că „peste marginea pragului celor veşnice îi mulțumim lui Ion Grămadă că ne-a răzbunat şi că el, răzvrătitul, alină suferința tuturor adevăraților dezertori rămaşi în armata minciunii austriece!”[14].

În Bucovina vremii erau în curs unele schimbări legate de introducerea legislației din Regat şi adoptarea uniformei pentru elevi. În şcolile în care cursurile erau urmate şi de copii români, aceştia veneau la şcoală, pe vremea stăpânirii austriece, în costum popular. Leca Morariu consideră că ordinul Ministerului Educației, acela de a introduce uniforme şcolare, era o „maimuțăreală englezească”. De aceea, profesorii din Câmpulung Moldovenesc şi din Suceava au votat o moțiune prin care cereau menținerea portului românesc. În articolul menționat autorul scria: „Costumul românesc ar avea şi misiunea şi efectul de a curăța portul din anumite regiuni de influențe străine. Şi nădăjduim că bieții noştri copii de la țară vor fi îngăduiți să calce pragul şcolii în haina lor (pe care le-o permitea până şi stăpânirea austriacă!) şi nu vor fi nevoiți să se împăuneze cu kakiul în care sărmanii cercetaşi îşi tremură genunchele goale pe cele colțuri de stradă, de hatârul atâtor sterile «defilări»!”[15].

O privire asupra situației presei literare din provincie, comparată cu cea bucureşteană, se regăseşte în articolul *Regionalism şi capitalism*. Atunci când N. N. Vasiliu afirma (în publicația „Țara de Jos”, anul IV, nr. 2–3, 1927), că

[11] *Ibidem*.
[12] *Ibidem*.
[13] *Ibidem*.

[14] *Ibidem*, nr. 4, 1926, p. 97.
[15] *Ibidem*, nr. 5, 1926, p. 160.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

singura preocupare a revistelor de provincie ar fost aceea de a ajunge la nivelul celor bucureştene, Leca Morariu îl taxează pe autor ca fiind superficial, amintind că erau în țară destule reviste culturale de certă valoare, precum „Freamăt” (Focşani), „Gândul nostru” (Iaşi), „Slove” (Calafat) şi „Făt-Frumos” (Suceava). Era revolta intelectualului din provincia fecundă a unui „localism creator”, care a dezvoltat o bogată mişcare culturală, literară şi de idei, demnă de a intra în dialog – de la egal la egal – cu capitala țării (aici, termenul „capitalism” este derivat de Leca Morariu de la capitală). Autorul deplânge preocuparea unora de a administra necinstit banul public (ca, de exemplu, Grigore Tabacaru de la Iaşi, care dorea să „cucerească” o catedră de pedagogie şi la Universitatea din Cernăuți). Leca Morariu se pronunță aprig pentru a apăra „biata noastră cultură «regională» împotriva iluştrilor mentori bucureşteni, care măsoară cultura după… lungimea manşetelor!”[16]. În pasajul citat se face referire la decanul Facultății de Drept din Cernăuți, care, în 1923, afirma că exponenții culturali ai Bucovinei erau „abia la prima generație de manşete”, acesta fiind, după respectivul decan, nivelul cultural al provinciei. Aprecierea universitarului cernăuțean îi prilejuieşte lui Leca Morariu să scrie că „regionalismul nostru, şi nu numai al nostru, dar Dumnezeu ştie şi de cel al Ardealului şi cel al Basarabiei – n-are nevoie (…) de pomenitul «nivel»”![17].

La nouă ani de la Unire, încă se mențineau diferențe de „mentalitate şi intelectuale” între provinciile reunite cu Țara, în anul 1918. Acest lucru îl sesizează acelaşi N. N. Vasiliu, care devine ținta criticilor lui Leca Morariu, atunci când afirmă că „prin Iţcani şi Predeal, nu se intră într-o țară de barbarie”[18], aşa cum afirmase cu câțiva ani mai înainte N. Iorga. Starea aceasta, de afirmare a aşa-zisei superiorități a centrului față de provincie, a fost taxată de Leca Morariu şi atunci când criticul bucureştean Paul I. Papadopol a intrat în dispută cu I. E. Torouțiu. Cu acest prilej, Papadopol afirma, în „Universul literar”, că Victor Morariu, colaborator al periodicului „Floarea-soarelui”, era un necunoscut pentru mişcarea culturală a vremii. Norocul lui Paul I. Papadopol era acela de a se fi născut în „centrul culturii româneşti”[19], aşa cum se recomanda pe sine.

Uneori, lipsa de profesionalism şi neinformarea unora dintre corespondenții presei culturale bucureştene determină nedumerire şi revoltă în Bucovina şi în paginile periodicului „Făt-Frumos”. Aşa este cazul corespondentului ziarului „Rampa”, care, neinformat fiind, scria, în 1 octombrie 1928, că Reuniunea „Ciprian Porumbescu” nu s-a gândit la reprezentarea operetei *Crai Nou* a compozitorului bucovinean, în Anul aniversar „Ciprian Porumbescu”. În fapt, informarea corespondentului de la „Rampa” s-a făcut incomplet, acesta parcurgând doar unele dintre numerele „Glasului Bucovinei” şi omițând tocmai pe acelea care contraveneau „ştirii” culturale prezentate. Atunci, din 1922 şi până în anul 1925, în

[16] Idem, anul II, nr. 3, 1927, p. 94–95.
[17] *Ibidem*.
[18] Idem, anul II, nr. 4, 1927, p. 126–127.
[19] Idem, anul III, nr. 4, 1928, p. 100.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

oraşele Vatra Dornei, Rădăuți şi Botoşani au fost nu mai puțin de opt reprezentații ale operetei *Crai Nou* şi, bineînțeles, şi în anul 1928 au fost ținute astfel de reprezentații.

Împlinirea a zece ani de la unirea Bucovinei cu România a găsit autoritățile vremii într-un gol de inspirație şi de reverență față de gestul făcut de bucovineni la 27 octombrie şi, respectiv, 28 noiembrie 1918. Era într-o vreme când la putere venise, după o perioadă politică extrem de tensionată, un guvern țărănist, condus de Iuliu Maniu, şi, conform regulilor de atunci, acesta se pregătea pentru alegerile ce au avut loc pe 12 decembrie 1928, la Cameră şi între 15 şi 19 decembrie 1928, la Senat. Politicianismul îşi arăta roadele şi determina reacții puternice de condamnare din partea unora dintre membrii elitei bucovinene. În articolului *28 noiembrie (10 ani de la Unire)*, Leca Morariu scrie despre nevoia de sărbătoare a României, o țară „nepoliticianistă şi, mai ales, neciocoită". Autorul scrie admirativ despre Ion I. Nistor, care a ținut pe 27 noiembrie şi 28 noiembrie 1928, în Aula Universității din Cernăuți şi în Sala Sinodală, două conferințe, care au dat „informația istorică şi răscolirea sufletească, atât de cerute de momente ca acestea"[20]. Au fost de față Ioan Inculeț, pentru Basarabia; C. Brătescu, pentru Dobrogea, V. Loichiță, pentru Banat şi Sextil Puşcariu, pentru Ardeal. Aşa cum aprecia Leca Morariu, pentru că România se afla sub semnul politicianismului, „autoritățile au fost prezente numai prin agenții săi de poliție şi de siguranță"[21]. Pentru această situație creată în Bucovina, la zece ani de la unire, justificarea autorităților nu a fost una care să calmeze sau să-i mulțumească pe locuitorii acestei provincii, care şi-au adus aminte că s-au unit cu Țara, în 1918, fără condiții: „Cu concursul (atât de steril) al autorităților, s-a crezut că Unirea Bucovinei trebuie sărbătorită cu Unirea Ardealului, la 1 Decembrie". La data indicată, tot Ion I. Nistor a conferențiat pe această temă. Leca Morariu concluzionează: „De aceea, voi, moldoveni ai Bucovinei, nu pregetați de a-l sărbători pe al nostru 28 noiembrie şi, fie chiar în pofida poliției (cum a fost cazul în al 10-lea an de la Unire!), nu pregetați să arborați sfântul nostru simbol, în culorile curcubeului, vestitor de senin. […] Arborați-l în cel mai tainic adânc al sufletului vostru, sfințit prin suferință"[22].

În deceniul al treilea al secolului al XX-lea, preocuparea presei bucovinene a fost una deosebită pentru reflectarea situației minorităților, mai ales că, la fondarea sistemului de la Versailles, asupra României s-au făcut presiuni pe această temă de către marile puteri învingătoare. De asemenea, în epocă au fost numeroase plângerile unora dintre minoritarii Bucovinei către Consiliul Ligii Națiunilor, la Geneva, care reclamau nerespectarea Tratatului Minorităților de către România. Într-un articol dedicat chestiunii amintite, Leca Morariu subliniază, mai ales, poziția lui Aristide Briand, reprezentantul Franței. Acesta, luând în considerare dreptul inalienabil al minorităților de a solicita aplicarea tratatului din 1919,

[20] Idem, anul III, nr. 6, 1928, p. 202.
[21] *Ibidem*.
[22] *Ibidem*.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

consemnează: „Trebuie evitat […] de a se crea o instanță de judecată în fața căreia cetățenii să poată pleda împotriva propriilor guverne”[23]. În acelaşi context, consemnăm şi îngrijorarea lui Leca Morariu față de atitudinea guvernului moscovit, privitoare la chestiunile „litigioase” dintre România şi U.R.S.S. Autorul reproduce, din „Izvestia”, unele pasaje care prezintă punctul de vedere sovietic. Nouă ni se par explicite cele ce urmează: ,,Față de declarațiile ministrului român de externe, că Protocolul «Litvinov» ar însemna recunoaşterea şi asigurarea definitivă a granițelor actuale, constatăm că aceste iluzii sunt lipsite de temei. Protocolul nu rezolvă chestiunile litigioase pendinte între Rusia Sovietică şi România. Renunțarea la război nu poate fi şi o renunțare la drepturile sovietelor asupra teritoriului ocupat (!) de România”[24].

În mai multe numere al periodicului „Făt-Frumos” sunt prezentate, cu îngrijorare, evenimentele din anul 1929 din partea de nord a Bucovinei pe tema calendarului şi a sărbătoririi Paştelui. După cum aflăm din publicația amintită, la 12–13 iunie 1928, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a stabilit, în conformitate cu principiile Consiliului Ecumenic de la Niceea, ca ziua de 31 martie 1929 să fie sărbătorită ca prima zi a Paştelui din anul 1929. Hotărârea Sfântului Sinod a provocat reacții de rezistență în partea septentrională a Moldovei şi a Basarabiei. Mai mult, în februarie 1929, a fost pusă în circulație o carte poştală cu semnătura patriarhului Bisericii Ortodoxe Române, prin care se amintea că ziua de 31 martie 1929 urma să fie prima zi a Paştelui. Având semnale că minoritarii de rit vechi din provinciile reunite cu Țara nu privesc cu ochi buni această hotărâre a B.O.R., Sfântul Sinod revine, în 8 martie 1929, cu precizarea că fiecare biserică avea a sărbători Sfintele Paşti cum va crede de cuviință. Adică, ortodocşii de rit vechi din Bucovina şi din Basarabia puteau sărbători Paştele începând cu 5 mai 1929. La conturarea acestei hotărâri de schimbare a contribuit mitropolitul Gurie din Chişinău şi părintele Visarion al Hotinului[25]. În acest context putem constata, împreună cu autorul articolului, că față de măsura Sf. Sinod, încă din decembrie 1928 s-a pornit o adevărată răzmeriță în partea de nord a Bucovinei, sub sloganul „Teperi, svaboda!” („Acum, libertate!”). În preajma sărbătoririi Paştelui pe stil nou, în mai multe sate locuitorii s-au revoltat şi i-au obligat pe preoții locului să le predea cheile de la biserici, să promită că vor ține serviciul divin, aferent acestei mari sărbători creştineşti, pe stil vechi, pe 5 mai 1929. Din articolul *Anarhia din nordul Bucovinei. După acte oficiale*[26], aflăm că s-au răsculat în Duminica Floriilor, joi, 28 martie 1929, unii dintre locuitorii din Văşcăuți pe Ceremuş (unde s-a înființat şi un „soviet”, care controla situația); locuitorii din Slobozia Banilei; apoi cei din comuna Milie, din Plasa Răstoacelor; din Ceahor, de lângă Văşcăuți; vineri, 29 martie 1929, s-au răsculat cei din Stăneştii de Jos şi Stăneştii de Sus, pe

[23] *Problema minorităților în discuția Ligii Națiunilor*, în Idem, anul IV, nr. 1, 1929, p. 21.
[24] *Protocolul de la Moscova*, în *Ibidem*, p. 28.
[25] *Ibidem*, p. 46.
[26] Idem, anul IV, nr. 2, 1929, p. 71–74.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Ceremuş şi cei din comuna Ispas, din Plasa Răstoacelor. În unele locuri, evenimentele au urmat un curs dramatic, aşa cum consemna preotul Antonie Tofan: „Oamenii de ordine, preoţii şi toţi conducătorii buni şi loiali sunt ameninţaţi cu moartea. Chiar şi copiii, elevii şcoalelor primare, refuză de a spune rugăciunile cu «Hristos a înviat!». […] Autorităţile nu ne iau în apărare, nici cele administrative, nici cele judecătoreşti, nici cele militare şi de siguranţă”[27]. Documentele vremii consemnează că şi în alte localităţi din Bucovina au avut loc astfel de evenimente: Berbeşti, Zeleneu, Călineşti pe Ceremuş, Mărăcineni – în plasa Răstoacelor, Carapciu pe Ceremuş, Zamostea, Vilaucea etc.

În epocă sunt cunoscute raporturile tensionate care au existat între unii dintre liderii minorităţii ucrainene şi autorităţile statului român, multe dintre acestea determinate de eşecul proiectului politic de existenţă a unui stat ucrainean independent, datorat instaurării ocupaţiei sovietelor asupra Ucrainei, dar şi de dorinţa administraţiei româneşti de a realiza o centralizare rapidă şi eficientă a statului, în optica acelei vremi. În acest context, sesizând substratul profund al mişcărilor rutenilor, cel care semna cu pseudonimul Maur scria: „În legătură cu aceste mişcări anarhice îndreptate, în primul rând, împotriva noii orânduiri pascaliceşti, să reţinem că cei ce le-au pus în scenă şi le întreţin urmăresc, de fapt, ţeluri mai mari. Nu avem în faţa noastră numai o mişcare, să-i zicem antibisericească; temeiurile şi rostrurile ei sunt de natură evident politică. […] Planul distrugerii a tot ce este românesc în aceste părţi ale Bucovinei e în plină aplicare, metodic şi sigur. Iar noi… polemizăm!”[28]. Pentru a întări cele afirmate mai sus, semnatarul articolului scria că pe 29 martie 1929, la Stăneştii de Jos, preotul E. Malec a afirmat: „Nu ne trebuie Paşti româneşti, popă românesc şi învăţător român!”[29].

În acelaşi timp, autorităţile statului român, venite la putere în noiembrie–decembrie 1928, care aveau o altă viziune faţă de problema drepturilor şi libertăţilor minorităţilor naţionale, manifestau o atitudine binevoitoare faţă de tendinţele naţionaliste ale ucrainenilor bucovineni, mai ales ale acelora din satul Toporăuţi, unde un oarecare Karaklia dezvolta o mişcare de emancipare în jurul Cabinetului de lectură, susţinut de publicaţia „Ceas”. Toate acestea se făceau în condiţiile în care biserica lui Miron Barnovschi era prezentată de ucraineni ca fiind „ridicată de turci” şi, datorită ignoranţei prefectului Neamţu, Societatea Academică Studenţească „Junimea” era împiedicată să ridice în acelaşi sat o Casă de citire pentru români. Presiunile de slavizare forţată a satului Toporăuţi („Republica lui Karaklia”) erau evidente atunci pentru că, ori de câte ori cantorul român Dobre se plângea în ziarele de limba română de „patima coloniştilor moldoveni din capitala republicii Karaklia”, autorităţile se dovedeau surde la aceste mesaje şi cantorul

[27] *Ibidem*, p. 74.
[28] *Ibidem.*
[29] *Ibidem.*

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

trebuia să îşi pună noi geamuri la casă[30]. Explicația acestui fapt o găsim ceva mai încolo, în articolul intitulat *Karaklia*[31]. Conform acestui articol şi după informațiile publicate de Pamfil Şeicaru în ziarul „Curentul” (nr. 617, 1929), Karaklia a fost un iredentist ucrainean de nuanță rusofilă, care a fost dat afară din învățământ de autoritățile austriece, în vremea când Bucovina era parte a imperiului dualist. După înființarea P.N.Ț., Karaklia a devenit membru al acestui partid şi şef al organizației județene a P.N.Ț din Cernăuți[32]. Apoi, ministrul Instrucțiunii Publice, Nicolae Costăchescu, l-a reprimit pe Karaklia în învățământ, l-a numit director de şcoală şi acesta a fost despăgubit de statul român cu 800 000 lei, pentru perioada cât fusese dat afară din învățământ[33].

Între informațiile importante le regăsim pe cele din articolul *Oropsirea Bucovinei*[34], scris de Al. Gir, în acelaşi ton cu acela privitor la sărbătorirea a zece ani de la Unire: „Singură Bucovina a fost oropsită şi îndosită ca Cenuşăreasa din poveste. Când, în noiembrie, anul trecut, Bucovina se pregătea să îmbrace haine de sărbătoare în cinstea zilei, care în toamna anului 1918 îi adusese libertatea națională, i s-a interzis bucuria pentru care se pregătea. Îi rămăsese, totuşi, Bucovinei speranța că anul acesta va aduce pentru dânsa un semn de mai festivă atenție. Semnul acesta nu s-a produs, însă, căci, prin simpla serbare de 10 Mai, cu caracter pur local, nu va pretinde cineva că s-a dat Bucovinei toată cinstirea la care ar fi avut dreptul”[35].

În aceeaşi vreme, acum idealizată de contemporanii noştri, problema manualelor şcolare era abordată sub titlul *Eternele noi manuale didactice*, semnat de Fr. Vrânceanu, din care reținem următoarele aprecieri: „O adevărată pacoste pe capul bieților elevi aceste manuale didactice! Nu trece an şcolar fără ca să nu fie revizuite şi adăugite (totdeauna după «noua» programă analitică) sau, pur şi

[30] *Ibidem*, nr. 6, 1929, p. 215.

[31] *Ibidem*, p. 230–231.

[32] Absurdul situației era acela că Teofil Sauciuc-Săveanu, presupus exponent al românismului din această provincie, îl avea ca şef politic pe Karaklia.

[33] Că este vorba de o abordare mai largă a problemei minorităților în guvernarea țărănistă reiese şi dintr-un articol ulterior, *Utopia minoritară*, din care aflăm că Teofil Sauciuc-Săveanu susținea următoarele, criticate de autor: „Aceşti copii, care vorbesc în limba maternă, vor învăța mai bine în limba română, dacă vor avea posibilitatea în cei dintâi ani ai învățământului primar să învețe şi două ore pe săptămână în limba lor maternă”. Cf. „Făt-Frumos”, anul IV, nr. 6, 1929, p. 232. Disputa pe problema drepturilor minorităților naționale îşi va mai găsi loc în revista „Făt-Frumos”: „Fulgerați de îndârjită durere, vestim românilor că moldovenia din Nordul Bucovinei, după necurmată bolişte politicianistă, a răposat (vremelnic) în februarie 1930, de când şase ore de limba ucraineană în şcolile primare de peste Prut vor să ni-i înstrăineze până şi pe nevinovații copii ai proaspeților colonişti români din... republica Karaklia şi Dutczak”. Cf. „Făt Frumos”, anul V, nr. 2, 1930, p. 49. Tot aici, la p. 76, găsim articolul *Iuda Iacobanul!* Din acesta aflăm că deputatul I. Iacoban a fost exclus din Societatea Studențească „Junimea”, cu calificativul *cum infamia*, pentru că a susținut că elevii ucraineni ar fi putut studia limba maternă, în şcoală, câte şase ore pe săptămână.

[34] „Făt-Frumos”, anul IV, nr. 2, 1929, p. 49–50.

[35] *Ibidem.*

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

simplu, înlocuite cu altele”[36]. Introducerea unor astfel de manuale în circuitul didactic (biblioteci, „lădițe şcolare” pentru elevii sărmani etc.) atrage, în final, vânzarea la kilogram a celor ieşite din uz, „căci alt rost nu li se va găsi”[37]. Aceeaşi chestiune a fost reluată şi în articolul *Recenzii*[38], în care se subliniază „modificarea pripită” a programei şcolare şi graba cu care autorii au fost obligați să alcătuiască manuale şcolare. Aşa era cazul lui G. I. Chelaru, care a „improvizat” la repezeală *Cartea de Limba română pentru clasa a V-a*: „Graba cu care au trebuit să lucreze ar fi doar o circumstanță atenuantă, care nicidecum nu scuză inadvertențe şi lipsuri”[39], ca acelea pe care autorul le prezenta mai pe larg.

În publicația „Făt-Frumos” este prezentată şi activitatea periodicelor culturale cernăuțene „«Codrul Cosminului». Buletinul Facultății de Ştiințe de la Cernăuți”, „Revista Filologică”, „Junimea literară”, „Candela ”. Apariția unei noi publicații, „Tribuna”, ar fi putut însemna încă o contribuție la culturalitatea Bucovinei (*Bucovina intens culturală*[40]), mai ales că directorul acestui periodic era C. Loghin. Premisele păreau a fi promițătoare, având în vedere că, de la primul număr al acestui periodic, redacția şi-a afirmat dorința de a fi independentă, pentru că semnatarii articolelor nu fuseseră implicați în politică, în administrație şi nu râvniseră „onoruri oficiale”[41]. Dar redacția „Tribunei”, al cărei debut avea stângăciile inerente oricărui început, alături de o doză substanțială de „demagogism” jurnalistic, procedează la un atac neinspirat la adresa singurului ziar bucovinean ce apărea, de peste zece ani, „Glasul Bucovinei”, scriind „bălțata exagerare”: „Zece ani de existență a «Glasului Bucovinei» înseamnă zece ani de strădanie eroică pentru a îngropa prestigiul jurnalisticii româneşti din Bucovina”[42]. Pornind de la această stare de fapt, autorul necunoscut al articolului (probabil Leca Morariu) procedează la aducerea cu picioarele pe pământ a redactorilor de la „Tribuna”, demolând unele dintre articolele mai puțin bine scrise. Critica apărătorului ziarului „Glasul Bucovinei” porneşte de la cronicele teatrale neinspirate ale lui C. Loghin, asemănate cu un „chestionar pentru bacalaureat”, „spălăcitul necrolog” al aceluiaşi autor pentru C. Berariu, „opintirile” lui Loghin pentru lămurirea schiței lui D. Protopopescu, *Jimmy, Jack, Sam şi Harry* etc. Analiza minuțioasă a diferitelor articole din „Tribuna” dovedeşte faptul că această publicație nu era suficient de informată, că ea cuprindea numeroase articole cu inexactități şi că numai independentă nu era, pentru că „nu poate vedea dincolo de gardul simpatiilor ei personale”[43]. Pentru că scrisese un articol de atitudine

[36] *Ibidem*, nr. 6, 1929, p. 224.
[37] *Ibidem.*
[38] Idem, anul V, nr. 2, 1930, p. 69.
[39] *Ibidem*.
[40] *Cronică*, în Idem, anul IV, nr. 6, 1929, p. 228.
[41] *Ibidem.*
[42] *Ibidem.*
[43] *Ibidem*, p. 229.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

polemică, autorul nu uită să prezinte şi lucrurile bune ale „Tribunei” şi anume: „înfierarea nemaipomenitei camelote politicianiste, că primarul Cernăuților, Nicu Sauciuc, subvenționează Conservatorul cernăuțean cu 5 000 lei, iar fanfara Uzinei Tramvaielor [din] Cernăuți cu 200 000 lei”[44]. Finalul articolului este tonic şi invită la sporire culturală: „Şi fiindcă cerem pentru presa noastră bucovineană stimulentul emulației, îi urăm tinerei «Tribune» să izbutească a se dezbăra de pasiunea juneții (care, mai apoi, poate ajunge intempestivă şi blestemată patimă) şi să-şi afle, în sfârşit, cărările cele trainice”[45]. Peste ani, situația Conservatorului din Cernăuți a revenit în atenția publicației „Făt-Frumos”, dovedindu-se că multe dintre observațiile presei culturale din provinciei nu au fost luate în seamă. De exemplu, în articolul *Conservatorul cernăuțean* (nr. 3, 1938), aflăm că bugetul instituției din capitala Bucovinei avea doar 1/5 din bugetul anual al Conservatorului din Cluj. În timp ce Conservatorul din Ardeal avea 3,8 milioane de lei, la 200 de studenți, cel din Cernăuți avea doar 800 000 de lei, la 225 de studenți, din care 51% erau români. În acelaşi timp, la instituția cernăuțeană, în 1938, activau numeroşi profesori neretribuiți[46].

În calitatea sa de periodic cultural, „Făt-Fumos” critică exagerările politicianiste şi aservirea unora dintre intelectuali. Aşa este cazul profesorului Traian Brăileanu, care a publicat, în „Înfrățirea românească” (Cluj), o cronică demolatoare la adresa celor care au scris lucrarea aniversară *Zece ani de la Unirea Bucovinei, 1918–1928*. Între semnatarii lucrării aniversare îi găsim pe I. Nistor, R. Cândea, A. Ieşan, Em. Iliuț, Aurel Morariu, G. Rotică ş. a. Titlul articolului semnat de Traian Brăilean este ilustrativ pentru conținutul şi modalitatea de analiză asumate de universitarul cernăuțean: *Literatura politicienilor jidoviți*. Autorul articolului din „Făt-Frumos” califică scrierea lui Traian Brăilean drept rezultat al „ranchiunelor individuale”, care s-au produs împotriva celui mai talentat director de bibliotecă universitară – C. Mandicevschi, a eruditului cărturar şi om de şcoală – Em. Iliuț şi a multor altora, nedreptățiți în acelaşi fel[47].

În acelaşi spirit, publicația „Făt-Frumos”, în articolul *Sânzienii Sucevei*, critică delăsarea şi lipsa de interes a vremelnicilor zilei, care n-au făcut mai multe pentru sărbătorirea Sânzienelor la Suceava: „Niciodată, nici chiar în restriştea războiului, Sânzienii n-au adunat atât de puțin norod ca anul acesta! […] Anii trecuți îl vedeai în urma raclei Sfântului, asudând de-a valma cu poporul, pe ministrul I. Nistor, pe T. Sauciuc-Săveanu […]. În fruntea celor cu odăjdii păşea mitropolitul Nectarie”[48]. În acest context, reținem şi consemnarea *Al doilea bogdănesc descălecat în Bucovina*, care se referă la revenirea pe plaiurile septentrionului moldav a lui George-Bogdan Duică. Acesta a vizitat Bucovina,

[44] *Ibidem*, p. 230.
[45] *Ibidem.*
[46] Idem, anul XIII, nr. 3, 1938, p. 111–112.
[47] Idem, anul IV, nr. 6, 1929, p. 230.
[48] Idem, anul V, nr, 3, 1930, p. 114.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

între 12 şi 23 mai 1930, trecând prin localităţile Putna, Sucevița, Rădăuți, Cernăuți (14–17 mai) şi Suceava (21 mai). Lumea culturală bucovineană s-a grăbit să-l întâmpine cum se cuvine pe ardeleanul care slujise pe vremuri mişcarea cultural-națională a românilor din această provincie, numai „oficialitatea zilelor noastre n-a spurcat cu nicio atenție aceste sărbători”[49].

Nu scapă spiritului critic al redacției nici simulacrul de bacalaureat, când, pentru nepotul lui Gafencu, secretarul general de la Comerț şi Industrie, „bacalaureatul Sucevei a trebuit cu nepusă masă mutat la Fălticeni, după ce, apoi, în locul cutărui profesor de română, de la Suceava, s-a comandat direct de la Bucureşti o profesoară (fostă bonă franțuzească a nepotului, de nu, poate chiar nepoată a lui I. Maniu) pentru examenul de română”[50]. Lumea bucovineană care uitase manifestările similare din vremea stăpânirii austriece şi, poate, mai puțin deprinsă cu practicile politicianiste din Vechiul Regat, condamnă prin scrisul lui Leca Morariu aceste manifestări. Acesta, cel puțin în parte, considera guvernul Maniu ca „cel mai neromânesc guvern, dar şi cel mai prost gospodar ce l-a avut România Mare”[51]. Aprecierea aceasta avea în vedere optica diferită a țărăniştilor în chestiunea drepturilor minorităților naționale şi faptul că fuseseră introduse impozite mai mari (care reprezentau 50 % din venitul net, după părerea autorului).

Bucovina este privită de autorii diverselor articole din „Făt-Frumos” ca fiind o provincie „intens-culturală”, la aceasta contribuind activitatea prodigioasă a unor societăți culturale, de tradiție în Bucovina, precum şi eforturile diverse făcute pentru consolidarea unirii din 1918. În provincie sunt dese turneele realizate de diverse trupe de artişti, precum cele ale Teatrului Național din Iaşi, ale Teatrului Național din Bucureşti, în frunte cu Maria Filotti, precum şi spectacolele realizate, până la desființarea sa, de către Teatrul Național din Cernăuți[52]. Alături de aceste marcante evenimente culturale, care se petreceau la Cernăuți, la Suceava şi Rădăuți, la Câmpulung şi Vatra Dornei, periodicul pe care-l prezentăm consemnează despre *Destoinicia bucovineană*[53], adică înființarea de către I. E. Torouțiu a Institutului de Arte Grafice „Bucovina”, la Bucureşti. Această rodnică instituție culturală, înființată de un bucovinean în capitala țării era considerată de autorul periodicului „un triumf al expansiunii pe care intens-culturala Bucovină ştie oriunde să şi-o cucerească”[54].

Într-o lume cu suişuri şi coborâşuri, cu schimbări produse de anii marii crize economice, afectând lumea atunci, sunt prezentate faptele culturale ale vremii. În 1930, Leca Morariu consemna revirimentul cultural în cel mai mare oraş al provinciei: „Cernăuți[i] public[i], trăitor[i] sufletește până acum numai oficial

[49] *Ibidem*, p. 114.
[50] *Simulacrul de bacalaureat*, *Ibidem*, p. 115.
[51] Idem, anul V, nr. 2, 1930, p. 150.
[52] *Ibidem*, nr. 6, 1930, p. 215.
[53] Idem, anul V, nr. 5, 1930, p. 182.
[54] *Ibidem*.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

(Universitate, Teatru, Conservator), urmând, poate […] pilda Sucevei, s-a[u] trezit anul acesta de-a binelea. Societatea pentru Cultură nu numai că şi-a reorganizat biblioteca, ci într-o Universitate liberă a încercat prima serie de cursuri”[55]. În acelaşi sens sunt menționate: „Armonia”, Conservatorul din Cernăuți, Teatrul Național din Cernăuți, Opera de Stat, Liga Culturală, Societatea „Meseriaşul Român” etc. Tabloul acesta este completat de conferința *Zece ani de viață universitară*, a lui Ion I. Nistor, dedicată *Decadei Universității româneşti de la Cernăuți*, care punea accentul asupra celor zece ani de muncă ştiințifică românească din capitala Bucovinei. Acest fapt se materializa în studii şi articole de înaltă ținută, publicate în periodice culturale precum „Codrii Cosminului”, „Revista filologică”, „Buletinul «Mihai Eminescu»”, „Buletinul Facultății de Ştiințe”, „Candela”, „Junimea literară” şi „Făt-Frumos”[56].

Privită din perspectiva contribuției la dezvoltarea culturii româneşti, Universitatea din Cernăuți era una prodigioasă, însă, treptat, se insinuează în conştiința publică locală ideea că cercurile puterii din Bucureşti nu o apreciau şi nu o susțineau pe măsura valorii ei. Pentru vremurile care aveau să vină, pentru marginala provincie Bucovina este sugestiv titlul articolului: *De la cea mai neglijată Universitate a României*. În acesta se subliniază eforturile înnoitoare ale universitarilor cernăuțeni. Astfel, Traian Brăileanu publică studiul *L'etat de la communate morale. Essai philosophique*, în „Revue internationale de sociologie”; pe lângă Seminarul român de literatură modernă şi folclor s-a înființat un muzeu; Ion I. Nistor susținea, cu prilejul celei de a 13-a aniversări a Universității româneşti din Cernăuți, conferința *Ctitorii româneşti în Polonia*, care se înscria prestigios în cei 25 de ani de cursuri populare; o bună primire a avut în lumea culturii din Cernăuți şi Cercul cultural franco-român, la care au activat Traian Brăileanu, Al. Ieşan, Silvestru Găină, Irina Balmuş şi E. Kallos; Seminarul pedagogic era strălucit susținut de C. Narly; în aceeaşi notă a excelenței funcționa şi Institutul de istorie şi limbă, condus de Ion I. Nistor şi V. Grecu; din anul universitar 1931/1932, au fost introduse cursuri de limba italiană, susținute de dr. Edgardo Giorgi-Alberti[57]. În acest context, merită amintită şi consemnarea dezvelirii bustului lui Eminescu la Cernăuți, în 7 decembrie 1930: „Ne-am închinat simbolului bucuriei că cel ce-a ştiut să vadă real «din Boian la Vatra Dornei» s-a înfipt în cătrănita inimă a înstrăinării bucovinene”[58].

Revista „Făt-Frumos” consemna între marile realizări culturale ale perioadei interbelice existența Corului mitropolitan condus, din anul 1922, de Alex Zavulovici. Personalitate de marcă a muzicii corale româneşti, Zavulovici s-a impus ca dirijor al unui cor de 1 500 de voci, la Concursul „Tinerimea română”, din Bucureşti, unde a obținut locul întâi, în anul 1921; a dirijat Corul Asociației

[55] *Trezirea Cernăuților*, în Idem, nr. 6, 1930, p. 216.
[56] *Ibidem*, p. 216–217.
[57] Idem, anul VII, nr. 1–2, 1932, p. 82–83.
[58] Idem, anul V, nr. 6, 1930, p. 216–217.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Învățătorilor din Cernăuți, între 1913 şi 1914, Corul Regimentului 3 din Cernăuți, compus din 140 de soldați. Despre acest intelectual român din Bucovina, în articolul *Corul mitropolitan sau mai bine-zis Alex Zavulovici*, se scria: „A lui este toată faima Corului mitropolitan de la Cernăuți şi ale robustei lui energii sunt concertele jubiliare (de zece ani de vârstă); a purtat, de curând, şuvoi de cântare românească prin centre – unele atât de părăsite – ale Bucovinei: Suceava (23 oct.), Cozmeni (26 oct.) şi Storojineț (18 dec.)”[59]. În acelaşi număr al revistei se

[59] Idem, anul VII, nr. 5–6, 1932, p. 290–291. Din expunerea lui Leca Morariu aflăm că Zavulovici, elogiat în presa vremii pentru meritele sale artistice deosebite („Czernowitzer Allegemaine”), cel care „a dat totul şi n-a luat nimic”, şi-a început activitatea de conducător de cor la 3 iunie 1912, cu Corul Şcolii Normale din Cernăuți, care cânta la centenarul naşterii istoricului Eudoxiu Hrmuzaki. Alexandru Zavulovici a studiat la Gimnaziul greco-oriental din Suceava (1902–1906); în paralel studiază şi vioara, cu Severin Procopovici şi Joseph Steinbach. A urmat cursurile Şcoalii Normale de Învățători (1906–1912); a studiat la Societatea Filarmonică din Cernăuți (Verein Forterung der Tankust in der Bukowina) cu Hans Horner (orgă şi compoziție), Otokar Hrimaly (armonie şi contrapunct) şi Alfred Schluter (canto, viară), la Academia de Muzică şi Artă Dramatică din Viena, cu Eusebie Mandicevschi (muzicologie, armonie, contrapunct), Gottfried Feist (vioară, metodică şi literatură muzicală) şi Franz Bogger (solfegiu şi canto) şi la Conservatorul de Muzică şi Artă Dramatică din Cernăuți, cu Alexandru Zira (armonie, contrapunct), George Pavel (vioară, dirijat orchestra) şi Ion Vasilache (muzică bisericească). A înregistrat succese deosebite cu Corul învățătorilor din districtul Cernăuți (16 mai 1914), cu care a participat la comemorarea a unui sfert de veac de la moartea lui Eminescu (15 iunie 1914; la această manifestare discursul festiv a fost ținut de Sextil Puşcariu, iar trupa de teatru „Petre Licu”, condusă de Belcot, a jucat pe scena Teatrului Municipal din Cernăuți). După război, Alexandru Zavulovici a condus Corul mixt al Şcolii Normale, cu 140 de elevi şi eleve, care a cântat în faţa regelui Ferdinand I (18 mai 1920). În aceeaşi formulă a concertat şi la Rădăuți, la Vatra Dornei, Chişinău şi Iaşi. A colaborat la spectacolele Societății „Armonia” din Cernăuți, la cele ale Teatrului Național din Cernăuți. A colaborat cu Opera Română din Bucureşti, a fost prezent cu spectacole în localități precum Roşa, Mahala, Toporăuți, Noua Sulița, Orhei, Siret, Câmpulung etc. La momentul rostirii cuvântării de către Leca Morariu, acesta înregistra 114 manifestări culturale şi spectacole organizate sau la care au participat corurile conduse de Zavulovici. Dintre toate, cea mai remarcabilă realizare, ține să precizeze Leca Morariu, a fost dirijarea corului compus din 1 500 de cântăreți, reunind corul mixt al tuturor şcolilor cernăuțene, la dezvelirea Monumentului Unirii din Cernăuți. Alexandru Zavulovici a fost profesor de muzică vocală şi instrumentală la şcolile normale de învățători, la Liceul „Aron Pumnul” şi Şcoala Profesională a Căilor Ferate Române (1912–1937) din Cernăuți; profesor de muzică vocală şi instrumentală la Liceul „Mihai Eminescu” din Bucureşti (1941–1945), la Liceul Comercial (1945–1958), Şcoala Pedagogică de Învățători şi la Şcoala Populară de Artă din Suceava (1958–1963), unde a fost şi profesor de vioară, la Liceul Pedagogic de Învățători (1967–1969); a fost dirijor al Capelei Regimentului 3 Grăniceri (1912–1914), al Corului mitropolitan (1922–1940) şi al Corului Societății „Armonia” (1931–1944) din Cernăuți. A desfăşurat o importantă activitate ca dirijor al Reuniunii Muzical-Dramatice „Ciprian Porumbescu” din Suceava (1945–1949), al Corului Sindicatului Învățământului (1947–1952), al Corului Sindicatului Sfatului Popular Suceava (1948–1954) şi al Corului Căilor Ferate Române (1951–1953). A obținut premiul I la Concursul de coruri „Tinerimea română”, premiul II pentru lucrări religioase prezentate la Concursul Societății Femeilor Române. A compus creații corale religioase şi laice, vocale, pentru pian, pentru orchestră, precum suita simfonică pentru orchestră *Cântec şi joc* (1924), tabloul simfonic *Primăvara* (1924), *Hora Natalia* (1936), *Şi dacă ramuri bat în geam* (pe versuri de Mihai Eminescu), *Imnele Sfintei Liturghii* etc. A publicat *25 coruri. Culegere de coruri pentru 3 voci egale şi pian* (1924), *Studii şi piese pentru vioară* (1973). O parte dintre piesele menționate sunt cuprinse în volumul *Frunză verde*

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

consemna despre „academiile” Bucovinei: „«Armonia», odraslă de soi a Bucovinei culturale (deci nu o corcitură a ogârjitei oficialități), «Armonia», copil plin de viață a generoasei inițiative particulare (pe care nicio labă păroasă nu o poate atinge), «Armonia», înfruntând vitregia zilei de astăzi, îşi continuă dârz tradițiile”[60]. Tot acolo aflăm despre o bucovineancă celebră în epocă, Carolina V. M. Şesan (alias Vera Mara Şesan) care „şi-a încununat briliantele ei împliniri muzicale în Cehoslovacia”[61].

De o atenție deosebită s-a bucurat în epocă şi comemorarea lui Ciprian Porumbescu, la împlinirea semicentenarului morții sale. Urmare a eforturilor intelectualilor bucovineni, cărora li s-a alăturat şi Iraclie Porumbescu, la Suceava a fost înființat un muzeul dedicat compozitorului bucovinean. În epocă a fost ridicată şi o statuie, realizată de sculptorul Ioan Cârdei. În aprilie 1933, a fost organizată *Săptămână Porumbescu la Suceava*. Cu acest prilej au conferențiat Leca Morariu – *Omul şi artistul Porumbescu* şi Victor Morariu – *Opera muzicală a lui Ciprian Porumbescu.* Ilustrația muzicală a fost asigurată de Elena Teodorescu – soprană, Octavia Lupu-Morariu – alto-pian, dr. Victor Morariu – violină, Leca Morariu – violoncel şi A. Kornet – pian[62]. În numărul 4, din 1933, al revistei „Făt-Frumos”, pe marginea aceluiaşi subiect, Victor Morariu a detaliat cu evenimente şi momente din Semicentenarul „Porumbescu”. Acesta e un bun prilej de îmbunătățire a imaginii asupra evenimentului prezentat. Articolul intitulat *Iarăşi Semicentenarul „Porumbescu”* este o replică dată profesorului suplinitor Liviu Rusu de la Conservator, care îi critica pe organizatorii manifestărilor dedicate lui Ciprian Porumbescu în „Glasul Bucovinei” (nr. 4128, 1933). Din articolul semnat de Victor Morariu aflăm că pe cuprinsul Bucovinei manifestările dedicate lui Ciprian Porumbescu au fost mult mai ample: sărbătorirea împliniri a 30 de ani de la înființarea Societății „Ciprian Porumbescu” (înființată de Severin Procopovici), prăznuirea compozitorului la Stupca, festivitățile comemorative de la Vatra Dornei, Storojineț, Siret, Ciudei, emisiunile postului Radio Bucureşti şi concertul Societății „Armonia”[63]. La acestea se adaugă şi solicitarea adresată Ministerului Instrucțiunii Publice şi Artelor, prin care se cerea aprobarea pentru comemorarea a 50 de ani de la moartea lui Ciprian Porumbescu în toate şcolile publice şi particulare din țară, precum şi în cadrul societăților culturale[64].

În paginile periodicului „Făt-Frumos” au fost evocate personalități importante ale culturii din Bucovina sau legate într-un fel sau altul de aceasta. La împlinirea a 40 de ani de la trecerea în lumea umbrelor a lui

merişoru, Cernăuți, 1937. A lăsat Bibliotecii Bucovinei „I. G. Sbiera” un manuscris cu memorii şi mărturii. Confer http://www.lauta.ru/Alexandru-Zavulovici-Biografie.html.

[60] „Făt-Frumos”, anul VII, nr. 5–6, 1932, p. 294.

[61] *Ibidem*, p. 206.

[62] Idem, anul VIII, nr. 2, 1933, p. 62.

[63] *Ibidem*, nr. 4, 1933, p. 124–125, 127.

[64] *Ibidem*, nr. 3, 1933, p. 95–96.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Epaminonda Bucevschi (3 martie 1843 – 1/13 februarie 1891), revista „Făt-Frumos" îşi împlineşte o datorie de onoare pentru a-l evoca pe cel care a fost un mare maestru al penelului. Evocarea marelui artist bucovinean este pusă în antiteză cu „snobismul cultural românesc" din capitală, care trebuia să mai primească „un hap de revelaţie": „Înregistrând că d. p., alături de o pleiadă de muzicieni ca Isidor Vorobchievici, Ciprian Porumbescu, Tudor Flondor şi giganticul Eusebie Mandicevischi, minuscula Bucovină (a cărei universitate era cât pe ce să fie deunăzi «desfiinţată» de condeiul unui biet efemer ministru al Instrucţiei!) a dat neamului românesc un mare maestru al pensulei: Epaminonda Bucevschi"[65]. În nr. 9–12/1937 al revistei „Făt-Frumos" se revine asupra personalităţii lui Epaminonda Bucevschi, cu ocazia organizării expoziţiei colective de la Cernăuţi, din octombrie–noiembrie 1937. La acea vreme se considera că opera lui Epaminonda Bucevschi era definitiv pierdută, fiind înstrăinată în colecţii particulare din Franţa, Olanda, Anglia şi America. Expoziţia a cuprins, alături de câteva lucrări originale ale pictorului bucovinean, şi lucrări ale unora dintre foştii elevi ai acestuia. Au fost apreciate de către publicul vizitator, pentru covârşitoarea măiestrie a artistului portretist Epaminonda Bucevschi lucrări precum *Arhimandritul Silvestru Morariu*, *Arhimandritul Clemente Popovici*, *Ion Mândrilă*, *Sevastiţa Leon Popovici*, *Dogele*, *Moşul*, *Ţiganca*, *Portretul d-rei T. Flondor din Comăneşti* şi *Ţigănuşul*. În aceeaşi logică a evidenţierii contribuţiei lui Epaminonda Bucevschi la dezvoltarea artei din Bucovina, numărul 1/1938 este dedicat acestui pictor. Aprecierile, diversele amintiri despre viaţa şi activitatea pictorului bucovinean şi reproducerile foto după tablourile lui Bucevschi sunt cuprinse sub titlul *Portretele siretene de pictorul Bucevschi*[66]. Putem citi aceste articole din „Făt-Frumos" şi ca o reacţie faţă de impietatea făcută memoriei artistului, când Gh. Oprescu, autorul lucrării *Pictura românească în secolul al XIX-lea*, premiată de Academia Română în anul 1937, scria: „Niciuna (din operele lui Bucevschi, n.n. – M. O.) nu se ridică la nivelul tablourilor similare pe care pictorii din Vechiul Regat le expuneau atunci în diverse ocazii"[67]. În acest număr sunt numeroase reproducerile după Epaminonda Bucevschi. Reţinem aici: *Olimpia Gheorgian* (sora pictorului); *Rococo*; *Bacantă*; *Floricele, poftiţi floricele!*; *Maiolica*; *Ion Mândrilă*; *Altarul Catedralei din Zagreb*. La sfârşitul numărului invocat aici aflăm că Mitropolia Bucovinei ar fi păşit la realizarea unui Muzeu „Bucevschi", care ar fi putut cuprinde lucrări de la Mitropolia Bucovinei şi din colecţiile particulare ale lui Corneliu Gheorghian, P. Luţia, Em. Goraş, Pintea Teleagă (Rădăuţi), preot Bacinschi (Stăneşti pe Ceremuş), Camelia Neumann, Olga Grigoroviţa: *Praporul de la Putna cu portretului lui Ştefan cel Mare* (1871), portretele arhimandriţilor Blajevici, Bendella, Ciupercovici, portretele ctitorilor bisericeşti (ţărani), portretul tatălui pictorului,

[65] Idem, anul VI, nr. 1, 1931, p. 1.
[66] Idem, anul XIII, nr. 1, 1938, p. 23–48.
[67] Idem, anul XI, nr. 9–12, 1937, p. 174.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Învierea Domnului, *Punerea în mormânt*, *Rococo*, *Întâmpinarea Domnului*, *Mitropolit Silvestru Morariu*, *Cap de Cristos*, *Soții pr. N. Bacinschi*, *Peisaj din Carpați*, *Samuil Isopescu*, 85 de foi din carnetul de schițe al pictorului etc. Aceeaşi preocupare pentru cunoaşterea completă a operei lui Epaminonda Bucevschi e prezentă şi în nr. 2/1938 al revistei „Făt-Frumos”, unde sunt reproduse tablourile intitulate *Ian ascultă*! şi portretul *Teofilei Luția*, mama eroului Lascăr Luția, mort la Neajlov în Primul Război Mondial. Consideraţiile lui Corneliu Gheorghian despre pictura celebrului său cumnat sunt cuprinse sub titlul *Tablouri de Bucevschi la Viena*[68]. Acesta adăuga la lista de tablouri identificate până atunci următoarele lucrări: *Deşteaptă-te, române!* (la familia Ciurcu, în Viena), *Doina* (la Mihai Boldur, în Cernăuți), *Maica Domnului* (amintită de Vicențiu Babeş), tablouri „rococo” reproduse de revista „Die Heimat”[69].

Al. Zimbru îl prezenta, în nr. 3/1931 al periodicului analizat, pe părintele Dimitrie Țopa (19 martie 1865 – 27 aprilie 1931). Acesta a făcut parte din primul Parlament al României Mari. În anul 1919, atunci când în preparativele Tratatului de Pace de la Saint-Germain se plănuia ca o parte din Bucovina să fie cedată Poloniei, părintele Țopa a alcătuit materialul documentar ce a fost înaintat Conferinței de Pace şi a condus o energică „reacție românească din această regiune”[70]. Dar politica nu l-a atras, pentru că „politica «românească» dărâma toată opera Societății Mazililor şi Răzeşilor”[71]. Părintele Dimitrie Țopa era peste măsură de supărat pentru că partidele politice „româneşti” ale vremii se preocupau mai mult de bucovinenii ucraineni, pentru că obțineau mai multe voturi din partea acestei minorități, decât din partea ,,celor din urmă mazili şi răzeşi ai lui Ştefan cel Mare”. În această situație, a alcătuit ani de zile un periodic „pentru readucerea rătăciților rutenizați la matca românească”, redactând în ruteneşte unul dintre „cele mai româneşti ziare bucovinene: «Holos Bucovine»”[72].

În nr. 4–5/1931 al revistei ,,Făt-Frumos” este evocat Constantin Popescu, care s-a născut în 1857, la Camenca şi a murit în 1877, la Calafat. Acesta, elev la Liceul German din Cernăuți, a trecut graniţa în România, a urmat Şcoala Militară din Iaşi, a fost avansat la gradul de sergent şi ar fi devenit ofițer în luna mai sau iunie 1877, dacă n-ar fi fost omorât de tunurile turceşti, la Calafat. Eroul bucovinean al Războiului de Independență a Românei era fiul preotului Ioan Popescu, mort în 1863, la Cernăuți şi înmormântat la Ceahor şi al soției acestuia, Emilia, născută Cehovschi. Prezentarea lui Constantin I. Popescu prilejuieşte autorului evocarea altor bucovineni care s-au jertfit în acelaşi război:

[68] Idem, anul XIII, nr. 2, 1938, p. 60–63.

[69] *Ibidem*. Este important de reținut informația că, până la acea dată, fuseseră organizate trei expoziții dedicate lui Epaminonda Bucevschi: 7 noiembrie – 1 decembrie 1920, 10 mai – 1 iunie 1925 şi octombrie – noiembrie 1937.

[70] Idem, anul VI, nr. 3, 1931, p. 119.

[71] *Ibidem.*

[72] *Ibidem.*

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Justin Breabăn, dr. Ioan Grămadă, Lascăr Luția, Ambrosie Micuțariu, Silvestru Micuțariu, Dimitrie Aurel Mihalaş, Vasile Popescu, Teodor Turturean şi Vasile Sulea[73].

În nr. 1–2/ 1932 al revistei „Făt-Frumos" se regăseşte articolul *Alecsandri şi Bucovina*, scris de Leca Morariu. Autorul prezintă, între altele, argumente care fundamentează ideea că, la 1848–1849, publicația „Bucovina" era singurul ziar românesc al românilor de pretutindeni[74]. La aceeaşi rubrică, rânduri de o deosebită frumusețe scria Leca Morariu despre *Folcloristul român Carol Miculi (1821–1897)*. Acesta era descendentul unei familii din Moldova, de origine armeană. Şi-a petrecut toată copilăria într-un mediu impregnat de folclorul românesc, fapt care l-a apropiat definitiv de acest domeniu al culturii populare româneşti. Apropiat de părintele Porumbescu, la rugămintea sa, în fiecare an acesta trimitea „o căruță cu şase cai la Cernăuți, pentru a-i transporta pianul de concert la Şipote. Acest pelerinaj anual al pianului a contribuit probabil şi el la trezirea talentului muzical al lui Ciprian Porumbescu, care, deşi încă copil de tot mic, a învățat unele noțiuni elementare de la prietenul tatălui său"[75].

Mai multe pagini ale periodicului „Făt-Frumos" au fost dedicate femeilor din Bucovina. Astfel, George Bogdan-Duică elogia femeia din Bucovina prin gândurile scriitoarei Constanța Danca, care, la 25 aprilie 1869, la Craiova, afirma: „În fine, laudă femeia română din Bucovina, care prin talentul rasei latine, prin stăruința adoptată de la rasa teutonică, a ajuns la cel mai înalt grad de cultură între toate femeile române. Femeia bucovineană cultivă artele frumoase, muzica, pictura, ştiințele; afară de aceasta este şi cea mai laborioasă"[76]. În aceeaşi ordine de idei este prezentată activitatea Octaviei Lupu-Morariu, care a susținut în epocă mai multe concerte, apreciate foarte bine de publicul spectator, între succesele sale numărându-se şi „biruința" de la concursul internațional de canto, de la Viena, din iunie 1932[77].

Bucovineanul I. E. Torouțiu a fost prezent în paginile revistei „Făt-Frumos" fie ca autor al unor însemnări despre viața cultural-literară a provinciei, fie pentru realizările sale din domeniul istoriei literare: „Domnul I. E. Torouțiu e vrednic de toate laudele", pentru că a tipărit pe cheltuiala sa proprie primele trei volume din *Studii şi documente literare*[78] şi opera bucovineanului a continuat până au văzut lumina tiparului 13 volume din aceeaşi colecție. În acelaşi număr este lăudată şi Societatea pentru Cultură pentru activitatea ei: „Astra Bucovinei, readusă la adevăratele ei rosturi, s-a aşternut pe muncă reală". Această consemnare era prilejuită de împlinirea a şaptezeci de ani de la înființarea Societății pentru Cultura

[73] Idem, anul VI, nr. 4–5, 1931, p. 218.
[74] Idem, anul VII, nr. 1–2, 1932, p. 26.
[75] *Ibidem*.
[76] Gh. Bogdan-Duică, *Bucovineanca*, în „Făt-Frumos", anul VII, nr. 5–6, 1932, p. 285.
[77] *Ibidem*, p. 288.
[78] *I. E. Torouțiu*, în *Ibidem*, p. 288–289.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

şi Literatura Română în Bucovina (1862–1932)[79]. Pe această temă au conferențiat: T. Balan, C. Loghin, Victor Morariu, Grigore Nandriş, Gh. Onciul şi Simion Reli.

Dând glas unora dintre nemulțumirile bucovinenilor din acea epocă față de modul în care provincia era tratată de administrația centrală de la Bucureşti, în articolul *Mai multă Macedonie!* este dat exemplul împăratului Alexandru Macedon, care a vărsat apa adusă pe furiş în cortul său, de către un soldat, cu afirmația: „E prea mult pentru Alexandru şi prea puțin pentru oştenii săi!” În articol este prezentată situația în care, în epocă, din cauza crizei economice, erau plătite salariile angajaților statului în felul următor: în primele zile ale fiecărei luni erau plătiți cei din Bucureşti, apoi „vine la rând (de parcă ar fi o biată «colonie») provincia, d. p. Bucovina!” În timp ce la 15 ianuarie 1931 se plăteau lefurile pentru decembrie 1930, iar „bietul biet al tuturor jertfelor, învățătorul […] să zică bogdaproste dacă în faur i se dă o parte a salariului de pe decembrie”[80].

Pe acelaşi fir al preocupărilor, redacția periodicului „Făt-Frumos” scrie despre *Cetățeni de clasa a II-a*, în care sunt ironizați funcționarii bucureşteni, pentru că erau plătiți mai întâi pentru munca prestată „şi, apoi, abia, cetățenii din colonii”; în timpul acesta „Bucovina să rabde, fiindcă, cine nu ştie că poate răbda!”[81]. Mari întârzieri la plată înregistrau institutele de pe lângă Universitatea din Cernăuți, Seminarul român de literatură şi folclor. Autorul articolului punea în oglindă situația patriarhului Miron Cristea, care era plătit integral, în timp ce, în Germania, preşedintelui Hindenburg îi era plătită leafa în acelaşi procent ca la toți angajații statului german[82].

Starea aceasta de nemulțumire continuă să transpară din paginile revistei şi atunci când, în cercurile bucureştene ale puterii, se vehicula ideea mutării Universității din Cernăuți la Craiova. Formulele de revoltă sunt extreme şi condamnă politicianismul vremii: „Trăiască politica, piară România!” sau „Ca la noi, la nimeni!” Titlul articolului este sugestiv pentru revolta din rândul elitelor intelectuale cernăuțene, care nu îşi primiseră salariile de câte 4–14 luni: *Mutarea Mănăstirii Putna la… Turnu Măgurele*[83]. În anul 1933, când criza economică încă nu-şi epuizase efectele, revolta redacției „Făt-Frumos”, prin scrisul lui Leca Morariu, în articolul *Austriecii sau, poate, ungurii de la Bucureşti*, atinge cote paroxistice: „Bucovina românească e în plină desființare! Şi nu numai cu concursul unificării ei politicianiste (de pe urma căreia insolența minoritară, îndeosebi de nuanță pseudo-germană, sfidează pe toate cărările), ci şi din grația faimoasei administrații bucureştene (nu ne lasă inima să-i zicem româneşti), care pretutindeni în Bucovina agită lozinca desființărilor. Nici Teatrul Național din Cernăuți n-a rămas cruțat şi nici Conservatorul cernăuțean care, cu atâta vrednicie [izbutise] să

[79] *Societatea pentru Cultură la muncă*, în *Ibidem*, p. 289.
[80] Idem, anul VI, nr. 1, 1931, p. 30.
[81] *Ibidem*, nr. 4–5, 1931, p. 222.
[82] *Ibidem.*
[83] Idem, anul VII, nr. 5–6, 1932, p. 207–208.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

reprezinte, într-un centru de esenţă străină, prestigiul dominator al culturii româneşti. Să luăm, deci, bine şi din vreme aminte că-n scurt timp, că mâine, baştina oropsitei Bucovine, vom activa doar prin instituţiile care sunt numai ale suferinţei şi abnegaţiei noastre şi că nicio brâncovenie nu ni le poate lua: Societatea pentru Cultură (1862), Junimea (1878), Armonia (1881), Şcoala Română (1883), Academia Ortodoxă (1884), Societatea Doamnelor Române (1892), «Ciprian Porumbescu» (1903), «Tudor Flondor» (1920) etc.”[84] În această situaţie, autorul considera că bucovinenii erau doar „simplii contribuabili coloniali”. Autorul îi îndeamnă pe bucovineni la „viaţă românească”, chiar şi împotriva „daltonismului bucureştean”, pentru apărarea „citadelelor autohtone”[85].

În aceeaşi ordine de idei, semnalăm articolul dedicat sărbătoririi apariţiei a 4 000 de numere ale ziarului „Glasul Bucovinei”. Aici găsim o critică virulentă la adresa autorităţilor vremii, preluată din publicaţia aniversată: „În această Bucovină, mereu hărţuită şi ameninţată de tot felul de desfiinţări şi suprimări, spiritul sănătos, constructiv al naţiei noastre nu capitulează. El se afirmă, el luptă dârz împotriva […] culturofagismului nostru oficial!”[86].

Necunoaşterea situaţiei Bucovinei, o anumită inerţie a administraţiei din Bucureşti faţă de problemele micii provincii a septentrionului românesc au determinat o adevărată campanie pentru desfiinţarea Teatrului Naţional din Cernăuţi. În spatele multora dintre opiniile negative relative la teatrul cernăuţean se aflau ziarul „Curentul” şi Pamfil Şeicaru, care susţineau că unele teatre din România, deci şi cel din capitala Bucovinei, funcţionau în „condiţii lamentabile” şi că „de obicei reprezentaţiile ultragiau cel mai elementar simţ de artă”[87]. În articolul *O măsură bună* („Curentul”, nr. 2 563, 23 martie 1935), invocat de Victor Morariu în revista „Făt-Frumos”, Pamfil Şeicaru propunea „o măsură de igienă culturală, de salubritate în afirmarea artei noastre dramatice” şi anume desfiinţarea teatrelor de la Chişinău, Cernăuţi şi Craiova, care n-ar fi fost altceva decât adevărate „azile de cabotini”[88]. Ultragiat profund de judecata nedreaptă a lui Pamfil Şeicaru, Victor Morariu aduce în pagină importantele realizări culturale ale instituţiei cernăuţene, care se impuneau prin număr şi calitatea actului artistic şi „echilibristica financiară” pe care a trebuit să o facă. În trupa teatrului cernăuţean se aflau „cabotini” precum: Bulandra, Maruzani, Cernea, Mitric, Economu, soţii Balaban, Mioara Lăzărescu, Coca Ştefănescu, Călinescu Luţchi, N. Sireteanu şi N. Mihuţă. În timp ce trupa românească din Cernăuţi era ameninţată cu dizolvarea, Victor Morariu arăta că trupele minoritarilor din ţară nu erau ameninţate cu desfiinţarea. În aceste condiţii, concluzia era astfel formulată: „Aplicaţi fără milă

[84] Idem, anul VIII, nr. 1, 1933, p. 1.
[85] *Ibidem.*
[86] Constantin I. Popescu, *4000!*, în „Făt-Frumos”, anul VIII, nr. 2, 1933, p. 60.
[87] *Ibidem*, anul X, nr. 1–2, 1935, p. 81–82.
[88] *Ibidem.*

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

bisturiul salvator! O, dulce «frăție» românească!”[89] Această situație a determinat în Bucovina numeroase adunări de protest, socotindu-se că invocarea economiilor bugetare, în exercițiul financiar 1935/1936, nu este suficientă pentru desființarea unui teatru precum cel din Cernăuți, aflat în margine de țară, cu o importantă misiune culturală şi națională. În această logică, la Suceava, la 25 martie 1935, a fost votată o moțiune de protest față de proiectata desființare a Teatrului din Cernăuți, considerându-se ca „revoltător”, „nedrept de superficial”, „tratamentul vitreg” aplicat instituției amintite[90]. Moțiunea era semnată de Societatea „Ciprian Porumbescu”, Ateneul Român, Liga Culturală, Societatea „Doamnele Române”, Unirea Românculelor şi Cercle des amitiés franco-romaines[91]. Victor Morariu adresează o întrebare către ministrul Lapedatu, în articolul intitulat *Împotriva verdictelor pripite – pentru Pamfil Şeicaru* (nr. 4/ 1935), care îşi păstrează şi azi actualitatea: „Nu e oare dureros că pentru o jumătate de milion s-a pus lacăt unui teatru românesc, când numai pentru o paradă de o zi se cheltuiesc adesea milioane?”[92]

Acest subiect a rămas în atenția redacției revistei şi în numărul 5–6/1935, când dezbaterile continuă cu replici acide la adresa unora care nu înțelegeau culturalitatea Bucovinei. Spre exemplificarea necunoaşterii Bucovinei de către Pamfil Şeicaru, care se erijase în „mentor al culturii româneşti”, aducem în atenție faptul că acesta afirmase, în septembrie 1934, următoarele: „Ce Bucovină culturală? Trei popi, cu cinci clădiri şi şapte partide politice, iată culturalitatea Bucovinei!”[93]. De acelaşi „jurnalism superficial” a fost acuzat şi Perpessicius, care scria în epocă faptul că până la iconari „Bucovina n-ar fi avut niciun poet liric!”[94]. Autorul articolului afirma că G. Rotică, G. Voevidca şi T. Robeanu sunt bucovinenii cu nimic mai prejos poeților elogiați de cunoscutul critic literar.

Starea de nemulțumire față de „administrația bucureşteană” alternează în paginile revistei „Făt-Frumos” cu relatări despre faptele mari şi curate ale oamenilor obişnuiți, precum în articolul *O prăznuire ca mai rar alta*. La 15 august 1930, la praznicul Sf. Mănăstiri Putna, au participat „gloate săteşti adânc înduioşate de adevărul că «fapta mare şi curată trăieşte dincolo de vremuirea veacurilor»”. La serbare au participat mitropolitul Nectarie şi istoricul Ion Nistor. În schimb, autoritățile vremii au „avut bunul simț de a cruța sfințenia clipei”[95]. Consemnările lui Leca Morariu legate de prăznuirea Naşterii Fecioarei Maria, la 8 septembrie 1930, surprind o imagine la zi a Bucovinei acelei epoci: „Din Crisceaticul hotarului bucovinean şi din Toporăuți[i] (vai, azi atât de întunecat!) lui Miron Barnovschi

[89] *Ibidem*, p. 82.
[90] *Ibidem*, p. 93.
[91] *Ibidem.*
[92] Idem, anul X, nr. 4, 1935, p. 138.
[93] *Ibidem*, nr. 5–6, 1935, p. 225.
[94] Idem, anul XIII, nr. 3, 1938, p. 109.
[95] Idem, anul V, nr. 5, 1930, p. 153.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Vodă, până în Răusenii lui Ştefan cel Mare şi-n Vatra Moldoviței a lui Alexandru cel Bun şi Petru Rareş, comemorări ca acestea din 8 septembrie a. c. ar trebui mereu, mereu să afirme cât de românească e această Bucovină, năpădită de omida lui Eminescu şi cât de mult merită ea altă solicitudine decât cea care ştiu împărtăşi efemerizații «puternici» ai zilei”[96].

Starea de continuă veghe la care erau nevoiți a se supune bucovinenii este reliefată în articolul *Semicentenarul „Armoniei”*, apărut cu prilejul sărbătoririi acestei societăți din Cernăuți, care se înscria între „veteranele instituții culturale”[97], o întrupare „a vredniciei odrăslite, nu din gogolirea şi dezmățul huzururilor şi sinecurelor, ci din chinuita viață eroică şi întrupare a necurmatei năzuințe către faptă”[98]. Înființată în vremea stăpânirii austriece în Bucovina, de către „tineri zvăpăiați şi slobozi ca studenții din Societatea «Junimea» – adevărați continuatori ai tradiției arboresene –, care îndrăzneau să cânte şi să chiuie sub egida «Armoniei»”[99]. Serbarea „Armoniei” se ținea după ce trecuse mai bine de un deceniu „de slobodă Bucovină românească”[100], într-o parte a țării unde „Armonia” era un „amvon al sufletului românesc”[101], acolo unde „cronologicește şi calitativ primează sufletul românesc”[102]. În acelaşi timp, în paginile revistei erau lăudate faptele culturale ale sucevenilor şi criticate stările de lucruri din Câmpulung, Vatra Dornei, Siret, Storojineț şi Rădăuți, unde pare a se fi instituit, imperturbabil, „imperiul stosului şi al Einundzwanzing-ului”[103].

O anumită latență în rândurile intelectualității din Bucovina este semnalată şi în articolul *Muzeul Țării din Cernăuți*. Autorul, care semnează cu inițialele „C. Gh.”, ne semnalează faptul că înainte de Primul Război Mondial intelectualitatea provinciei, mai ales cea românească, era foarte activă şi publica în buletinul amintitei instituții. După Marea Unire, românii bucovineni păreau a nu mai fi la fel de interesați de trecut, ci „ne bucurăm mai mult de prezent […] şi privim cu încredere la viitorul care surâde ispititor. […] În schimb, minoritarii au acuma mai mult interes pentru «ce a fost odată»”[104]. Autorul deplânge lipsa de interes a contemporanilor, care nu au găsit timpul necesar, în cei 15 ani de la unire, să şteargă praful de pe exponatele muzeului. El sugera ca soluție organizarea muzeului în clădirea Mitropoliei Bucovinei, unde ar fi putut fi completat cu Muzeul Odoarelor Bisericeşti. Poate, în felul acesta – speculează autorul – „Bucureştii cei atât de îngrijorați de binele nostru”[105] n-ar putea opina că sediul

[96] *Ibidem*, p. 128.
[97] Idem, anul VI, nr. 2, 1931, p. 30.
[98] *Ibidem*.
[99] *Ibidem*, p. 33.
[100] *Ibidem*, p. 41.
[101] *Ibidem*.
[102] *Ibidem*.
[103] Idem, anul V, nr. 6, 1930, p. 214.
[104] Idem, anul VIII, nr. 2, 1933, p. 61
[105] *Ibidem*, p. 62.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Mitropoliei se afla într-o clădire uriaşă şi muzeul ar fi putut servi ca paratrăsnet „năpăstuitei noastre mitropolii”[106].

Deschiderea Muzeului Județean din Rădăuți, în aprilie 1934, de către soții Samuil şi Eugenia Ioneț, îi prilejuieşte lui Leca Morariu câteva reflecții ce ne redau atmosfera culturală a acestei urbe. Întâi de toate muzeul era considerat de autorul articolului ca fiind „icoana neaoşismului şi a moldovenismului bucovinean”[107], care apărea într-un oraş cufundat într-un „foarte regretabil mutism cultural”[108]. Entuziasmat de această înfăptuire, Leca Morariu consideră muzeul ca fiind unul al Bucovinei, izvorât din preocuparea soților Ioneț pentru ceea ce era autentic şi românesc în Bucovina. Dovadă stătea volumul Eugeniei Ioneț, intitulat *Izvoade de cusături româneşti* (Cernăuți, Editura Librăriei „Ostaşul român”, 1930), prefațat de Al. Țigara-Samurcaş. Cu ocazia deschiderii muzeului rădăuțean, Samuil Ioneț consemna următoarele: „De câte ori n-am rămas uluit de cumințenia cutărui moş din fundul muntelui! Şi am regretat nespus c-am rupt atâția pantaloni pe băncile şcolii, pentru ca să mă trezesc analfabet… Fiindcă moşul meu, cu mintea lui firească, ştia ceti măreția naturii, iar eu stăteam orb acolo şi nevolnic şi nu ştiam nimică”[109]. Regretul pe care-l încerca Leca Morariu era unul similar celui al lui Samuil Ioneț, simțind cum „analfabeți am trecut printre paginile atâtor bucoavne moarte, când şcoala vie a Neamului ne strigă să vibrăm de toate trăirile ei!”[110].

Între evenimentele de seamă ale anului 1934, revista „Făt-Frumos” consemnează şi sărbătorirea a *Treizeci de ani de la înființarea „Junimii literare”*. De fapt, se sărbătoreau 30 de ani de existență a societății studențeşti „Junimea” şi 23 de ani de apariție a publicației „Junimea literară”. Manifestarea dedicată acestor evenimente s-a ținut la Teatrul Național din Cernăuți, cuvântul de deschidere fiind rostit de Ion I. Nistor. Cu această ocazie au fost evocați junimiştii D. Onciul, Simion Florea-Marian, T. Robeanu, C. Morariu, Ion Grămadă, Lascăr Luția, Ion Cocârlă-Leandru, C. Berariu şi V. Gherasim[111].

Printre evenimentele marcante ale anului 1934, Al. Stejaru consemna, în *Cronică*, deschiderea expoziției pusă sub titlul *Bucovina în cărți şi icoane*[112], organizată sub patronajul directorului Bibliotecii Universității din Cernăuți, dr. Eugen I. Păunel. Această expoziție era cea de a doua de acest fel organizată în Bucovina şi „cea de a doua mare colecție organizată de cărți din Moldova întregită”[113]. În secțiunile *Manuscrise* şi *Minee slavone* se găseau: cărți religioase de la Mănăstirea „Sf. Ilie”; *Codicele voronețean* (început de sec. XVI), de la

[106] *Ibidem.*
[107] Idem, anul IX, nr. 2–3, 1934, p 33–34.
[108] *Ibidem.*
[109] *Ibidem.*
[110] *Ibidem.*
[111] *Ibidem*, p. 79.
[112] *Ibidem*, p. 72.
[113] *Ibidem.*

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Muzeul particular „Leca Morariu”; *Codicele pătrăuțean* (1782), al lui Mandache, dascăl în Pătrăuți pe Suceava; *Codicele „C. Popovici”* (1796), scris la Cernăuți; *Sindipa filosoful* şi *Războiul Troadei*, *Isopia voroneţeană* (scrisă la 1801, la Voroneţ) şi colecția de cântece a lui Manuil Isopescul (24 noiembrie 1825, Frătăuții Vechi – 18 septembrie 1905, Rădăuți). În expoziție, la secțiunea *Tipărituri*, s-au aflat şi două cărți bisericeşti tipărite la Rădăuți, în 1745, considerate a fi piese foarte rare; de asemenea, se aflau şi două pravile traduse pe înțelesul „norodului moldovenesc” în vremea lui Iosif al II-lea. La secțiunea *Fotografii*, se găseau trei albume ale „merituosului” Lucian Balan, „adevărate cărți funciare ale artei religioase din Bucovina”[114], cum remarca Eugen I. Păunel. La secțiunea intitulată *Monografii*, se găseau o carte a mitropolitului Teofil Bandela (1845), memoriile călătorilor străini care au trecut pe meleagurile noastre, precum solul regelui polon Andrei Tarnawski, care mergea spre Constantinopol, în 1570; iezuitul francez d'Auril, din timpul lui C. Cantemir; căpitanul austriac Josef Boscovich (1720); căpitanul austriac Franz Sulzer, chemat în țară de Alexandru Ipsilanti, pentru a întemeia o şcoală de drept; contele francez d'Hauterive, secretar al lui Alexandru Mavrocordat, în Moldova; diplomatul francez Jean Louis Carrea, secretarul domnitorului Grigorie Ghica; geologul Balthasar Hacquèt; prim-consulul austriac în Principate, Ştefan Raicevich; ofițerul conte de Karaczog; consulul prusac Joh. Ferd. Neigebauer, din vremea lui Mihail Sturza şi Jean Ubicini[115]. Mai redusă era secțiunea dedicată literaturii istorice bucovinene. La *Miscelanee*, se găseau: *Chrestomaticul* lui T. Racoce (1820); „Foaia Societății pentru Cultură”; calendare vechi; dicționare şi gramatici din Bucovina (unele în manuscris); ghiduri, mape şi stampe; fotografii şi cărți poştale ilustrate. La secțiunea *Beletristică*, se găseau scrieri precum cele ale lui Iraclie Porumbescu, Alexandru Hurmuzaki, I. G. Sbiera, Mihai Teliman („un Caragiale al Bucovinei”, cum afirma E. I. Păunel), Şt. Ştefureac, Em. Grigorovitza, Gavril Berariu-Ierimievici, D. Petrino, Ion şi Vasile Bumbac, C. Morariu, T. Robeanu, C. Berariu, Nicu Dracea, Ion Cocârlă-Leandru ş. a. La standurile dedicate revistelor bucovinene erau expuse „Candela”, „Junimea literară”, „Codrii Cosminului”, „Revista filologică”, „Făt-Frumos”, „Buletinul Facultății de Ştiințe” şi „Buletinul «Mihai Eminescu»”. În expoziție se regăseau pânze, acuarele, pasteluri, cartoane, stampe de Schubirz, Knapp, Ion Cârdei şi Victor Balan[116].

Culturalitatea bucovineană exprimată în numărul mare şi diversitatea periodicelor culturale, ştiințifice şi de informare este prezentată în nr. 6/1936. Dintre acestea, autoarea Elena Popescu enumeră: „Candela”, „Junimea literară”, „Codrul Cosminului”, „Făt-Frumos”, „Buletinul Facultății de Ştiințe din Cernăuți”, „Buletinul «Mihai Eminescu»”, „Credința”, „Glasul Bucovinei” (periodic ajuns atunci la nr. 5 000), „Cuvântul țărănimii”, „Voința şcolii”, „Timpul” (C. Cehan-

[114] *Ibidem.*
[115] *Ibidem*, p. 73.
[116] *Ibidem.*

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Racoviță), „Revista de pedagogie”, „Însemnări sociologice”, „Iconar”, „Freamăt literar” (Siret), „Glasul muntelui” (Gh. Alexeanu, Câmpulung Moldovenesc), „Cuvântul de Vijnița”, „Țara Șipenițului” (Stpuceni), „Străjerul” (Câmpulung Moldovenesc), „Orizonturi noi” (Comăneşti), „Crainicul Cetății” (Burdujeni), „Suceava”, „Calendarul «Glasul Bucovinei»” (1937, cu 130 de ilustrații) şi „Calendarul poporului” al Asociației Învățătorilor din Bucovina[117].

În revista „Făt-Frumos” (nr. 1–2/1935) găsim o frumoasă *Scrisoare*, datată 14 martie 1935, a lui Mihail Sadoveanu, adresată redacției, care răspundea în felul acesta chemării sale în Bucovina. Fiind importantă pentru memoria culturală a vremii, reproducem câteva pasaje din ea: „Eminescu, Creangă, Alecsandri şi, cu ei, falanga altor poeți obscuri, au făcut minunea bucovineană pe care am cunoscut-o în 1908 şi anii următori dinaintea războiului şi unirii politice. […] Mărețiile ştiinței moderne au plumb care le ține ori le duce la pământ; realitățile vieții mărunte stau în mocirlă; ceea ce e al sufletului pluteşte deasupra, se înalță către divinitate şi leagă generațiile. Drumurile mele bucovinene nu le-am părăsit. Din când în când intru în acest pământ sacru; trec, însă, printre prietenii mei cu oarecare sfială. Am fost şi în toamna trecută pe Bistrița superioară şi am făcut popas din nou la Putna. Am ținut să-mi înnoiesc bucuria în singurătate”[118]. La un an de zile, în paginile aceleiaşi reviste, cu ocazia sărbătoririi lui Liviu Rebreanu, considerat de Gh. D. Mugur îndreptățit ca să primească Nobelul pentru literatură, alături de Titulescu pentru pace, găsim o scrisoare de la Liviu Rebreanu adresată lui Leca Morariu. Aceasta este relevantă pentru aprecierea de care se bucurau revista „Făt-Frumos” şi Leca Morariu în epocă, dar şi pentru felul în care unii dintre marii scriitori ai vremii percepeau Bucovina reîntregită României: „Iubite Domnule Leca Morariu, de atâția ani munceşti fără preget acolo, în colțul acela atât de depărtat, în oraşul acela atât de înstrăinat, de parcă nici n-ar fi în România, de aproape două decenii, munceşti pentru cultura românească, pentru reromânizarea celei mai româneşti provincii. E o muncă de benedectin, atât de necesară mai ales în vremurile acestea gălăgioase. Îmi închipuiesc că opera D-tale e ajutată de cei ce te ascultă, şi care devin la rândul lor muncitori ca D-ta pentru cauza românească a Bucovinei. Numai prin asemenea muncă stăruitoare, neobosită, perpetuă se obțin rezultate trainice. «Făt-Frumos» va vedea, să sperăm, în curând, o izbândă deplină, grație mai ales sforțărilor D-tale şi ale celor ce simt şi lucrează la fel”[119].

Schimbarea puterii politice în anul 1934 şi instaurarea guvernului liberal condus de Gheorghe Tătărăscu duc la schimbarea tonului unor articole, mai ales când este vorba de rectorul Ion I. Nistor. În articolul *Omul sfințeşte locul*, se scrie: „Acum, în aceeaşi Universitate, vezi pas de pas atâta grijă pentru fiecare colțişor al ei, ba-n jurul Almei Mater a Țării de Sus răsar ca din poveşti grădini şi parcuri; înțelegi că omul sfințeşte locul şi că l-am instituit pe Ion I. Nistor, rectorul

[117] Idem, anul XI, nr. 6, 1936, p. 328–329.
[118] Idem, anul X, nr. 1–2, 1935, p. 6–7.
[119] Idem, anul XI, nr. 1–2, 1936, p. 1.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

universitar; au aşezat la locul cuvenit pe omul cuvenit”[120]. Aceleaşi cuvinte de laudă le are autorul şi la adresa lui Gheorghe Doroftei, primarului Sucevei, din anul 1934, în timpul căruia localitatea „dobândeşte o minunată schimbare la faţă”[121]. În acelaşi timp, numeroase sunt semnalele de alarmă despre dezinteres, delăsare şi proastă gospodărire a patrimoniului provinciei, aşa cum s-a întâmplat în unele locuri în perioada interbelică. În articolul *Ni se dărâmă monumentele istorice!*[122], Leca Morariu scria despre această situaţie. În „ţara clasică a trecutului românesc”, lăudată şi de italianul G. B. Angioleti, fiindcă „nicăieri pe pământul românesc nu se află, pe un spaţiu atât de mic, atâta bogăţie de istorie românească, atâta bogăţie de amintiri scumpe ale trecutului nostru”, cum scria D. Onciul, se produceau fapte care indicau lipsa respectului pentru trecutul acestei provincii. În articol se scrie despre faptul că „vandalii” furau pietrele de la Zamca, din Suceava, că vântul a distrus acoperişul de la aceeaşi construcţie. La Mănăstirea Humorului pictura exterioară era expusă intemperiilor, la trei pilaştri dinspre pridvor. La Mănăstirea Sucevița bolta uşii din pronaos era crăpată. La Vatra Moldoviței mănăstirea a rămas fără împrejmuire şi cirezile satului foloseau aceste locuri pentru siestă. Autorul articolului mai arată şi că aici a dispărut chenarul gotic[123], care se mai vedea încă în anul 1920.

În epocă au avut loc numeroase dezbateri despre rostul tinerilor. În articolul intitulat *Între autohton şi Homo Americanus* (nr. 5/1936), Al. Ionescu îşi ridică glasul, alături de P. Comarnescu, pentru a impune ideea că datoria tinerilor trebuia să fie: „mai multă prudenţă, mai multă muncă interioară, tăcută”[124], pentru că prea „ne cunosc ceilalţi posibilităţile vane”, nelăsând celorlalţi nicio posibilitate de surpriză.

De asemenea, s-a dezbătut mult în epocă despre înţelesul noţiunilor *Bucovina* şi *bucovinean*. Unii, la fel ca şi Ion I. Nistor, considerau că păstrarea acestor denumiri ar fi nepotrivită după 144 de ani de stăpânire austriacă. Acelaşi lucru îl făcea şi Tiberiu Crudu, care se întreba: „De ce dumneavoastră, bucovinenii, sunteţi atât de ruginiţi, încât mai ţineţi la deochiatul atribut (austriac) Bucovina, bucovinean?”[125]. În cuvântul rostit la Teatrul Naţional din Cernăuţi, din 10 aprilie 1937, de către Leca Morariu „întru sărbătorirea muzicianului bucovinean Alexandru Zavulovici”[126], se răspunde că această încercare ar fi zadarnică după ce „doi zbrehui” i-au închinat invocări precum „Dulce Bucovină, / Veselă grădină” sau „N-oi uita vreodată, dulce Bucovină, / Geniu-ţi romantic, munţii în lumină, / Văile în flori”. Cei doi „zbrehui” invocaţi erau Vasile Alecsandri şi Mihai

[120] Idem, anul IX, nr. 2–3, 1934, p. 77.
[121] *Ibidem*.
[122] *Ibidem*, p. 78.
[123] *Ibidem*.
[124] Idem, anul XI, nr. 5, 1936, p. 243.
[125] *Ibidem*.
[126] Leca Morariu, *Răspântie bucovineană*, în Idem, anul XIII, nr. 6, 1938, p. 188.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Eminescu. Cât privește noțiunile de „Bucovina şi mentalitatea bucovinismului”[127], acestea nu pot fi atât de „odioase”, pentru că numai 143 de ani a durat martiriul Bucovinei robite, „răzlețită” de „trupul României slobode”, de aceea bucovinenii nici nu prea făceau uz de „deșănțatul cuvânt «Vechiul Regat»”[128]. Pentru că „vechi”, „învechit” poate fi un peiorativ cu înțelesul de „învechit în rele”[129]. În acelaşi timp, cei 143 de ani de stăpânire austriacă („de robie”) au altoit, „alături de restrişte, şi o foarte compensatoare destoinicie, încât e cazul dictonului că porecla se transformă în renume şi că-n atributul de bucovinean subzistă o foarte prețioasă virtualitate: e tradiția muncii dezinteresate, tradiția desăvârşitei abnegații în semnul binelui obştesc şi al neamului. Sub maştera stăpânire străină de ieri, când pe toate cărările activării româneşti ni se puneau bețe în roate era firesc lucru ca Măria Sa Inițiativa Particulară să intervină foarte curând şi foarte intensiv. Crâncena şcoală a dezmoştenirii ne-a deprins pe noi bucovinenii, ca şi pe ceilalți români robiți – Ardealul, Banatul, în minimă parte chiar Basarabia – de a ne constitui în străjeri ai neamului”[130].

În nr. 4/1939 al revistei „Făt-Frumos” este prezentat cuvântul lui Leca Morariu la inaugurarea Institutului de Literatură de pe lângă Universitatea din Cernăuți. Această instituție era rezultatul unui mers firesc al evenimentelor culturale şi ştiințifice din capitala Bucovinei, mai cu seamă din Seminarul român de literatură modernă şi folclor, care a luat ființă în anul 1921. La acestea se adaugă seria de fascicule cu antetul *Universitatea „Regele Carol al II-lea” Cernăuți, Seminarul român de literatură modernă şi folclor*, deschisă de publicația lui Tr. Cantemir, *Ciripiri cirebire*, Cernăuți, 1935. Până în anul 1939 au fost publicate 24 de fascicule, cu 552 de pagini, ai căror autori sunt Tr. Cantemir, C. Nastasi, P. Iroaie, Em. Haivas, Aurel A. Mureşanu (Braşov), Ion Armean (Sibiu), Láslo Gáldi (Budapesta), Tiberiu Crudu şi, postum, Petre Ispirescu. De menționat că fascicolele au fost publicate doar cu o subvenție de 10 000 de lei primită de la Facultatea de Filosofie şi Litere, restul cheltuielilor fiind acoperite prin munca proprie a membrilor Seminarului şi prin desfacere. Pentru că numărul celor care doreau să se asocieze acestei activități ştiințifice a crescut în anul 1938, şase fascicole au apărut sub emblema Seminarului şi două sub cea a Institutului de Literatură. Alte zece fascicole erau, la data inaugurării, pregătite pentru publicare. Urmau să fie publicate două monografii despre T. V. Stefanelli, una despre S. Fl. Marian şi una despre Tudor Pamfile[131].

[127] *Ibidem.*
[128] *Ibidem*, p. 189.
[129] *Ibidem.*
[130] *Ibidem.* Pledoaria lui Leca Morariu e întărită de versurile lui Gustav Falke, din poezia *Rugăciune*, traduse inspirat de Nicu Dracea: „O, Doamne, lasă-mă flămând, / Prinosul moleşeşte! / Trimite-mi duşmanii rând pe rând, / Căci lupta oțeleşte”.
[131] Idem, anul XIV, nr. 4, 1939, p. 75.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

Conform statutului, puteau fi membri ai Institutului studenții din anul IV şi absolvenții cu studii universitare cu o pregătire ştiințifică adecvată. În şedințele Institutului puteau fi admişi cei participanți (la prezentarea de lucrări), membrii activi erau aceia care prezentaseră cel puțin trei lucrări iar membrii onorifici, cei care s-au distins în activitatea ştiințifică şi culturală în acord cu obiectivele Institutului de Literatură. Acesta avea să se întrunească o dată pe lună, în prima joi, la orele 18,00 şi în şedințe extraordinare dictate de diverse circumstanțe, de câte ori era cazul. La inaugurare, Leca Morariu propunea, în numele conducerii Institutului, ca rectorul Ion I. Nistor să primească a fi membru de onoare al acestuia, pentru întreaga sa contribuție la dezvoltarea culturii în Bucovina şi susținerea „Junimii literare". Dintre scrierile istoricului erau amintite: *Un capitol din viața culturală a românilor din Bucovina*, *Istoria Bisericii din Bucovina*, *Continuarea vechilor tradiții literare moldovene din Bucovina*.

Deschiderea oficială a fost urmată de vernisarea expoziției care cuprindea periodice din Bucovina, vechi tipărituri româneşti (*Carte românească de învățătură*, a mitropolitului Varlaam, 1643), literatură românească în primele ediții (Ioan Molnar, *Retorica*, 1798), vechi manuscrise (*Floarea darurilor*, *Carte românească de învățătură – Pravilelele împărăteşti*, ale lui Vasile Lupu, din 1646, *Codicele Pătrăuțean*, 1787 etc.), alte tipărituri vechi (*Historia transsubstantionis Papalis*, Breme, 1678), autografe, fotografii şi piese etnografice[132].

Redacția periodicului „Făt-Frumos" îşi face o datorie de onoare în a omagia, în nr. 3/1940, prin articolul semnat de Victor Morariu, pe Matthias Friedwagner, la vârsta de 80 de ani. Acesta a fost romanist al Universității din Cernăuți, filoromân „nu numai prin specialitate", culegător al folclorului românesc din Bucovina. S-a bucurat de prețuirea multora dintre intelectualii români din Bucovina şi din Regat. A câştigat inima românilor bucovineni când, participând la un „comers" al „Junimii", în calitatea de rector al Almei Mater Francisco-Iosefine, afirma: „Şi dacă vi se spune că trăgeți cu ochiul spre România, puteți să răspundeți liniştiți: nu tragem cu ochiul, ci privim!"[133]. Sistematic în tot ceea ce făcea, de la filologie până la folclor, a colaborat, între alții, cu Alex. Voevidca, Vasile Burduhos pentru a imprima pe fonograf colecția de cântece populare pe care avea să o publice cu sprijinul Regelui Carol al II-lea, dar a cărei apariție nu apucat să o vadă. La 19 aprilie 1940, M. Friedwagner a fost comemorat în şedința Academiei Române de către C. Rădulescu-Motru, preşedinte al acestui înalt for ştiințific. Mesajul de rămas bun al lui Friedwagner, transmis lui I. E. Torouțiu, prin fiica sa Irmingard von Frauendorfer, a fost acesta: „Leben Sie wohl! Es lebe der König, es lebe Rumänien!"[134].

Începând din anul 1938, rubrica dedicată vieții sociale din periodicul cultural „Făt-Frumos" nu mai are consistența de dinainte de instaurarea regimului autoritar

[132] *Ibidem*, p. 78.
[133] Idem, anul XV, nr. 3, 1940, p. 106.
[134] *Ibidem*, p. 107.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

al lui Carol al II-lea. Consemnările la aceasta rubrică, dacă există, nu mai au tonul polemic de până atunci. În această situație trebuie să aducem în atenția cititorului tonul optimist pe care redacția îl degaja prin articolul *Prind a înțelege*[135]. Pornind de la articolul lui Pamfil Şeicaru (cel ce dusese adevărate campanii împotriva Teatrului Național din Cernăuți, până la desființarea acestuia, şi care, prost informat fiind de corespondenții din zonă, nu a avut o atitudine potrivită față de specificului Bucovinei în Regatul României), din „Curentul”, X, nr. 3 284, redacția citează: „N-am înțeles, n-am vrut să-i înțelegem pe românii din noile ținuturi. Am plimbat o suficientă flecară, am crezut că facem politică națională prin concluzii pripite şi soluții zănatice, niciun singur moment n-am examinat, cu seriozitate, problema sporirii potențialului românesc în noile ținuturi”[136]. În acelaşi articol, relativ la chestiunea supusă atenției noastre, cel care semnează cu inițialele „T.M.C.” scria cu amar: „Ceea ce mi-a fost dureros să constat, ca şi când aş avea eu partea mea de răspundere, este lipsa de înțelegere a Bucureştilor, opacitatea centrului față de problemele naționale din noile ținuturi. După 18 ani de la Unire să fii constrâns la unele penibile constatări – iată ceea ce poate să nu impună o reacțiune politică”[137]. Numai că reacția acesta era una firavă şi târzie. Evenimentele sfârşitului perioadei interbelice aveau să impună o altă ordine a priorităților, având ca final prăbuşirea granițelor României – una dintre ele chiar pe teritoriul Bucovinei – şi intrarea acesteia în cel de al Doilea Război Mondial.

Ultimul număr (4–6, iulie–decembrie 1940) al revistei „Făt-Frumos”, pe care l-am putut cerceta în Biblioteca Institutului „Bucovina” al Academiei Române, ne indică vremurile de restrişte prin care trecea țara şi Bucovina. Redacționalul se intitulează *Tot înainte!* şi el glăsuieşte despre „Marea dreptate”[138], despre „biruința scrisă nouă până la capăt”[139]. Redacția refugiată, în urma evenimentelor din iunie 1940, inaugurează o *Arhivă a Bucovinei refugiate*, în care să fie publicate materiale diferite (ştiri, statistici, fotografii, foi volante, afişe, pagini literare) „privitoare la Golgota noastră”[140]. Ultimele două pagini ale revistei sunt dedicate evocării lui Peter Tomaschek, care a murit la 10 decembrie 1940, la vârsta de 58 de ani. Acesta, pedagog, filoromân, germanist la Liceul din Siret, a refuzat să părăsească România. Profesorul Tomaschek a avut contribuții importante la cunoaşterea originii lui Mihai Eminescu, a istoriei şi culturii armeneşti şi a istoriei oraşului Siret, a Margaretei Muşata şi a lui Sas-Vodă. A alcătuit un proiect vizionar de federalizare a Europei, fapt pentru care a fost printre cei propuşi de către Parlamentul României pentru Premiul Nobel pentru Pace. În anul 1940, în lunile

[135] Idem, anul XII, nr. 9–12, 1937, p. 224–225.
[136] *Ibidem.*
[137] *Ibidem*, p. 225.
[138] Idem, anul XV, nr. 4–6, 1940, p. 107.
[139] *Ibidem.*
[140] *Ibidem*, p. 115.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

iunie şi iulie, a fost membru al Comisiei româno-ruse care a discutat chestiunile litigioase ce au apărut în urma ultimatumurilor sovietice din 1940.

Privită în evoluția sa, de la apariție, din 1926 şi până în anul 1940, revista „Făt-Frumos", prin conținutul său cultural, ştiințific şi literar, se constituie într-o veritabilă sursă de informații pentru înțelegerea situației Bucovinei şi a bucovinenilor din perioada interbelică. Publicația ne oferă o perspectivă asupra raporturilor dintre centru şi provincie, respectiv dintre Bucureştii administrativ şi politic şi Bucovina reunită cu Țara, în anul 1918. Din cele prezentate descoperim că aceste raporturi nu au fost pe deplin armonioase, bucovinenii simțindu-se dezamăgiți, uneori, că speranțele lor nu au fost materializate la nivelul aşteptărilor. Constatăm că, nu de puține ori, unii dintre cunoscuții oameni de cultură sau de presă, cu rol important în formarea curentelor de opinie în epocă, nu au înțeles specificul Bucovinei. Altfel, revista „Făt-Frumos" a fost o tribună care a contribuit la punerea în practică a aspirațiilor bucovinenilor, formulate la Unirea din 1918.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)

SITUAȚIA DIN BUCOVINA INTERBELICĂ REFLECTATĂ ÎN PERIODICUL CULTURAL „FĂT-FRUMOS” (1926–1940)

MARIAN OLARU

Die Situation der Bukowina in der Zwischenkriegszeit wiederspiegelt im kulturellen Periodikum „Făt-Frumos” (1926–1940)

(*Zusammenfassung*)[*]

Aus der Perspektive ihrer Entwicklung – vom Erscheinungsjahr 1926 bis 1940 – betrachtet, bildet die Zeitschrift „Făt-Frumos” eine authentische Informationsquelle, die für das Verstehen der Lage der Bukowina und der Bukowiner in der Zwischenkriegszeit wichtig ist. Die Zeitschrift präsentiert die Verhältnisse zwischen Zentrum und Peripherie, bzw. zwischen Bukarest als Verwaltungssitz und politisches Zentrum und der 1918 mit dem Rumänien vereinigten Bukowina. Es geht aus der Darstellung des Verfassers hervor, dass diese Verhältnisse nicht immer übereinstimmend waren: die Bukowiner fühlten sich oft enttäuscht, dass ihre Erwartungen nicht völlig verwirklicht wurden. Weiter wird es festgestellt, dass Persönlichkeiten der Kultur und der Presse, mit wichtiger Rolle und von grossem Einfluss in der Öffentlichkeit der Epoche, das Spezifikum der Bukowina nicht verstanden. In diesem Sinne war es die Zeitschrift „Făt-Frumos” diejenige, die als Sprachrohr der 1918 von den Bukowinern ausgedrückten Wünschen funktionierte und zur Verwirklichung derselben beitrug. In der vorliegenden Studie werden die kulturellen Hauptinstitutionen der Provinz (Theater, Konservatorium, Universität, Kulturpresse) in der Periode 1926–1940, sowie den Beitrag einiger damals sehr bekannten Bukowiner zur einer aktiven und spezifischen Integration der Bukowina in das Grossrumänien präsentiert.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Kultur, Kulturpresse, Multikulturalität, politische Parteien, Vereinigung, Nationalstaat, Zentrum, Peripherie, Bukowina, kulturelle Minderheiten.

[*] Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

BDD-A32943 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:03:51 UTC)